

Satu Kinnunen

RAHANPESULAIN SOVELTAMINEN TILINTARKASTUKSESSA

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutus
Syyskuu 2024**

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Syyskuu 2024	Tekijä/tekijät Satu Kinnunen
Koulutus Liiketalous		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi RAHANPESULAIN SOVELTAMINEN TILINTARKASTUKSESSA		
Työn ohjaaja Benjamin Rasmus		Sivumäärä 39
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia rahanpesulain soveltamista tilintarkastuksessa. Muuttuneen maailmantilanteen vuoksi opinnäytetyön aiheen ajankohtaisuuden lisäksi rahanpesulaki on kokenut osittaisuudistuksen vuonna 2023, ja lakia sovelletaan nyt entistä laajemmin ilmoitusvelvollisten toiminnassa, mukaan lukien tilintarkastajat. Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä opinnäytetyönä, johon sisältyy tutkimuksellisen osuuden lisäksi teoriaosuus. Opinnäytetyö toteutettiin ilman toimeksiantajaa, sillä opinnäytetyön tarkoitus on toimia yleisenä tietopohjana kaikille kyseisestä aiheesta kiinnostuneille, sekä toimijoille, joita rahanpesun estäminen velvoittaa Suomessa.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettisessa osuudessa käsiteltiin tilintarkastusta ja rahanpesua yleisesti, sekä rahanpesun ilmenemismuotoja, kuten mistä rahanpesun tunnistaa. Lisäksi käsiteltiin rahanpesun estämistä viranomais- ja toimijatasolla, sekä miten rahanpesun estämistä koskeva ilmoitusvelvollisuus ja riskiperusteisuus vaikuttaa tilintarkastajan työhön erityisesti uusien asiakkaiden kohdalla. Teoreettisessa osuudessa pyrittiin antamaan lukijalle kattava ja selkeä kuva tilintarkastuksesta ja rahanpesusta, sekä alustaa näin ollen tutkimuksellista osuutta. Opinnäytetyön tutkimuksellinen osan tavoitteena oli selvittää, millaisia tapauksia on käsitelty Korkeimmassa oikeudessa rahanpesuun liittyen ja millaisia tuomioita niistä on annettu, antaen samalla osviittaa siihen millaisia tunnusomaisia piirteitä rahanpesuun yleensä liittyy. Tutkimuksellinen osuus vahvisti osaltaan teoriaosuuden luotettavuutta ja sen riittävyyttä. Tutkimuksellinen osuus antoi myös vahvistuksen siihen, että tilintarkastajan ei välttämättä ole ensimmäinen taho kenen tietoisuuteen epäilyttävät liiketoimet jäävät kiinni.</p> <p>Johtopäätöksenä voitiin todeta, että rahanpesun estäminen pohjautuu vahvasti riskiperusteisuuteen, tilintarkastajan on laadittava omaan toimintaansa perustuva riskiarvio, sekä valvontatoimenpiteet ja menettelytavat. Lain osittaisuudistuksen myötä rahanpesulain soveltamisala ulottuu pelkän lakisääteisen tilintarkastuksen suorittamisen lisäksi myös jo ennen asiakassuhdetta perustettaessa asiakkaan tuntemisvelvollisuuteen. Tilintarkastajan on tunnistettava ja todennettava asiakkaansa, toteuttaa asiakkaan jatkuvaa seurantaa, sekä epäilyttävistä liiketoimista on ilmoitettava viivytyksettä rahanpesun selvittelykeskukselle salassapitovelvollisuus huomioon ottaen. Tilintarkastajien rooli rahanpesun estämisessä on yhtä tärkeässä asemassa monen muun ilmoitusvelvollisen tavoin.</p>		
Asiasanat Rahanpesu, Tilintarkastus, Ilmoitusvelvollisuus, Asiakkaan tunteminen		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date September 2024	Author Satu Kinnunen
Degree programme Business Administration		
Name of thesis THE APPLICATION OF THE MONEY LAUNDERING LAW IN AUDITING		
Centria supervisor Benjamin Rasmus	Pages 39	
<p>The purpose of this thesis was to examine the application of the Anti-Money Laundering Act in auditing. Due to the changed global situation, in addition to the topicality of the topic of the thesis, the Anti-Money Laundering Act has undergone a partial reform in 2023, and the Act is now applied more extensively than before in the activities of obliged entities, including auditors. The thesis was carried out as a research-based thesis, which includes a theoretical part in addition to the research part. The thesis was carried out without a commissioner, as the purpose of the thesis is to serve as a general knowledge base for everyone interested in the topic in question, as well as for actors who are obliged to prevent money laundering in Finland.</p> <p>The theoretical part of the thesis dealt with auditing and money laundering in general, as well as the manifestations of money laundering, such as how to identify money laundering. In addition, the prevention of money laundering at the level of authorities and operators was discussed, as well as how the notification obligation and risk-based approach to prevent money laundering affect the auditor's work, especially in the case of new customers. The theoretical part aimed to give the reader a comprehensive and clear picture of auditing and money laundering, and thus to provide a platform for the research part. The aim of the research part of the thesis was to find out what kind of cases have been heard in the Supreme Court in connection with money laundering and what kind of judgments have been handed down for them, while at the same time giving an indication of the characteristic features of money laundering in general. The research part strengthened the reliability and sufficiency of the theoretical part. The investigative part also confirmed that the auditor is not necessarily the first party to be aware of suspicious transactions.</p> <p>As a conclusion, it could be stated that the prevention of money laundering is strongly based on risk, the auditor must prepare a risk assessment based on its own operations, as well as control measures and procedures. As a result of the partial reform of the Act, the scope of application of the Anti-Money Laundering Act extends not only to the performance of a statutory audit, but also to the obligation to know the customer even before a customer relationship is established. The auditor must identify and verify its customers, carry out continuous monitoring of the customer, and report suspicious transactions to the Financial Intelligence Unit without delay, considering the obligation of confidentiality. The role of auditors in the prevention of money laundering is equally important as that of many other obliged entities.</p>		
Key words Money Laundering, Auditing, Obligation to notify, Knowing the Client		

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 RAHANPESU	3
2.1 Rahanpesun historia	3
2.2 Rahanpesun vaiheet ja tunnistaminen	4
2.3 Rahanpesun rangaistavuus rikoslaissa	5
3 RAHANPESUN ESTÄMINEN	8
3.1 Rahanpesun estäminen	8
3.2 Lainsäädäntö rahanpesun estämisessä.....	9
3.3 Rahanpesun valvontaviranomaiset.....	12
3.4 Rahanpesun riskiarvio.....	13
3.5 Rahanpesun selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus.....	15
4 TILINTARKASTUS	17
4.1 Tilintarkastuksen tarkoitus ja keskeiset tavoitteet	17
4.1.1 Tilintarkastusvelvollisuus.....	17
4.1.2 Tilintarkastuksen tavoitteet	18
4.1.3 Tilintarkastuksen vaikutukset	19
4.2 Tilintarkastaja	20
4.2.1 Tilintarkastajan kelpoisuus.....	21
4.2.2 Tilintarkastajan salassapitovelvollisuus ja vastuu	21
4.2.3 Tilintarkastajan riippumattomuus ja esteellisyys.....	23
4.2.4 Hyvä tilintarkastustapa	23
4.2.5 Tilintarkastuslainsäädäntö.....	24
5 RAHANPESULAIN OSITTAISUUDISTUKSEN VAIKUTUKSET TILINTARKASTUKSEEN	25
5.1 Riskiarvionti	26
5.2 Asiakkaan tunnistaminen – Know Your Client	26
6 RAHANPESUTAPAUKSET KORKEIMMASSA OIKEUDESSA	28
6.1 KKO:2024:77.....	28
6.2 KKO:2020:98.....	29
6.3 KKO:2019:110.....	31
7 POHDINTA	33
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
LÄHTEET	39

KUVIOT

KUVIO 1. Rahanpesun rakenne.....	5
KUVIO 2. Rahanpesun estämisen mekanismi sääntelyssä.....	11
KUVIO 3. Riskiarvio tehdään monella eri tasolla	14
KUVIO 4. Tilintarkastusprosessi.....	19

1 JOHDANTO

Rahanpesua ja terrorismia pyritään estämään Suomessa lainsäädännön lisäksi kansainvälisellä säätelyllä. Tämä opinnäytetyö keskittyy käsittelemään Suomen rahanpesulainsäädäntöä ja sen soveltamista tilintarkastuksessa. Terrorismin rahoittaminen ja sen estäminen rajattiin opinnäytetyön ulkopuolelle, jotta opinnäytetyö ei kasvaisi laajuudeltaan liian suureksi. Muuttuneen maailman tilanteen vuoksi opinnäytetyön tarve pohjautuu haluun ymmärtää, millä eri tavoin talousrikollisuutta ja etenkin rahanpesua pyritään estämään nykypäivänä, millaisia vaikutuksia rahanpesulla on Suomen talousjärjestelmään, ja tilintarkastajan toimintaan. Tavoitteena on ennen kaikkea ottaa selvää, miten uudistunutta rahanpesulakia sovelletaan nyt tilintarkastajien toiminnassa.

Rahanpesulain kokonaisuudistus tuli voimaan vuonna 2017, sen jälkeen rahanpesulaki on kokenut osittaisuudistuksen 31.3.2023, jonka seurauksena lain soveltamisala on laajentunut koskemaan muun muassa tilintarkastajien työtä entistä laajemmin. Rahanpesulain 3 lukuun lisättiin pykälä 16: pakotesäätelyn ja jäädyttämispäätösten noudattamiseen liittyvä asiakkaan tunteminen. Uudistus koskee asiakkaan tuntemiseen liittyviä tehokkaita toimintaperiaatteita, menettelytapoja ja sisäistä valvontaa, joita ilmoitusvelvollisen tulee noudattaa. (Taloushallintoliitto.) Rahanpesulain osittaisuudistuksen tarkoituksena on tehostaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja siihen liittyviä riskejä siten, että tilintarkastajat ja muut lain velvoittamat toimijat ottaisivat huomioon omassa toiminnassaan rahanpesun riskit entistä paremmin. (Suomen tiintarkastajat ry 3.)

Rahanpesu ja tilintarkastus ovat molemmat aihealueiltaan erittäin laajoja, joten niitä on rajattu tässä opinnäytetyössä koskemaan keskeisimpiä osa-alueita, jotka antavat parhaimman tietopohjan itse tutkimustyölle edeten johdonmukaisesti luvusta toiseen. Rahanpesuosuus on rajattu koskemaan rahanpesun eri vaiheita, rahanpesun estämistä niin lainsäädännöllisin keinoin, että viranomais-, ja toimijatasolla. Ensimmäinen tilintarkastuksen luku on rajattu koskemaan tilintarkastusta yleisesti, tilintarkastajan ominaisuutta ja tilintarkastuksen lainsäädäntöä. Toisessa luvussa käsitellään tilintarkastusyhteisön vastuita rahanpesun estämisessä rahanpesulain uudistuksen myötä, kuten asiakkaan tuntemisvelvollisuutta ja riskiarviointia. Lopuksi tutkimuksellisessa osiossa on otettu tarkasteluun kolme eri rahanpesutapausta Korkeimmassa oikeudessa ja tutkitaan, millaisia tuomioita niistä, on annettu vastaajille, sekä millaisia tyypillisiä rahanpesuun liittyviä piirteitä tapauksissa on ollut havaittavissa.

Opinnäytetyön tietoperusta on valittu huolellisesti ja kriittisesti, sisältäen luotettavia lähteitä, kuten ammattikirjallisuutta, viranomaisjulkaisuja, Suomen tilintarkastajat RY:n ja taloushallintoliiton artikkeleita, oikeustapauksia, sekä lainsäädäntöä. Tietoperustaa monipuolisesti käyttäen varmistetaan, että lukijalle muodostuu mahdollisimman selkeä ja luotettava käsitys aiheesta ennen analyttistä lopputulmaa – johtopäätöksiä ja pohdintaa.

2 RAHANPESU

Tässä luvussa tutustutaan ensimmäiseksi rahanpesun historiaan, sillä rahanpesu on ilmiönä varsin vanha, mutta siihen on havahduttu vasta viime vuosikymmenten saatossa järjestäytyneiden rikollisryhmien rikollisen toiminnan ja tekojen myötä. Toiminnan suunnitelmallisuus on yleistä rahanpesulle ja noudattaa usein samanlaista kaavaa, taustalla on tarkoitus päästä hyötymään rikoksella hankituista varoista ja häivyttää rikoksen jäljet viranomaisten tietoisuudesta. Rahanpesun historian jälkeinen luku käsittelee täten rahanpesun eri vaiheita ja niiden tunnistamista. Viimeisessä luvussa käsitellään rahanpesun rangaistavuutta Suomen rikoslaissa, millaisia tuomioita rahanpesusta voi saada eri rikosnimikkeistä.

2.1 Rahanpesun historia

Rahanpesu (money laundering) käsitteenä on lähtöisin Yhdysvalloista 1920-luvulta, kun järjestäytyneiden rikollisryhmien rikoksia on alettu tutkia. Uskotaan, että Mafia on tuolloin pesulaliiketoimintansa avulla peittänyt rikoksilla saatuja varoja tuodakseen ne lailliseen talousjärjestelmään mukaan. Käsite tuli sittemmin yleiseen käyttöön 1970-luvulla Yhdysvalloissa Watergate-skandaalin yhteydessä, sekä myös Euroopassa etenkin Italian ihmisryöstöjen lisääntyessä ja sen seuraamuksena lunnasrahojen pesemisestä sveitsiläisissä pankeissa. Rahanpeseminen nousi kansainvälisesti ihmisten tietoisuuteen 1980-luvun alussa Etelä-Amerikan huumekartellien myötä. Monimutkaisten liiketoimien avulla ja rahoitusjärjestelmää hyväksi käyttäen, kartellit onnistuivat saamaan rikoshistorian suurimmat tulot rikoksillaan. (Sahavirta 2008, 19.)

Rahanpesuun ja sen torjuntaan on herätty vasta viime vuosikymmenten aikana, vaikka ilmiönä rahanpesu on erittäin vanha. Käänteentekevää oli 1980-luvulla huumekauppojen yleistymisen ja niiden paljastuminen, sekä myös sen ongelmalliset vaikutukset maailmanlaajuisesti. Rahanpesua on pidetty alusta alkaen vakavana rikoksena, sillä sen vaikutukset eivät rajoitu vain yhden kansallisvaltion alueelle, vaan vaikutukset yltävät talouteen globaalisti. Rahanpesun kriminalisoinnin taustalla on ollut myös muut rikokset, kuten kansainväliset petokset, asekauppa, ihmiskauppa ja harvinaisten eläinten salakuljetus, joiden avulla on saatu merkittävää rikoshyötyä tuotettua. (Sahavirta 2008, 20.)

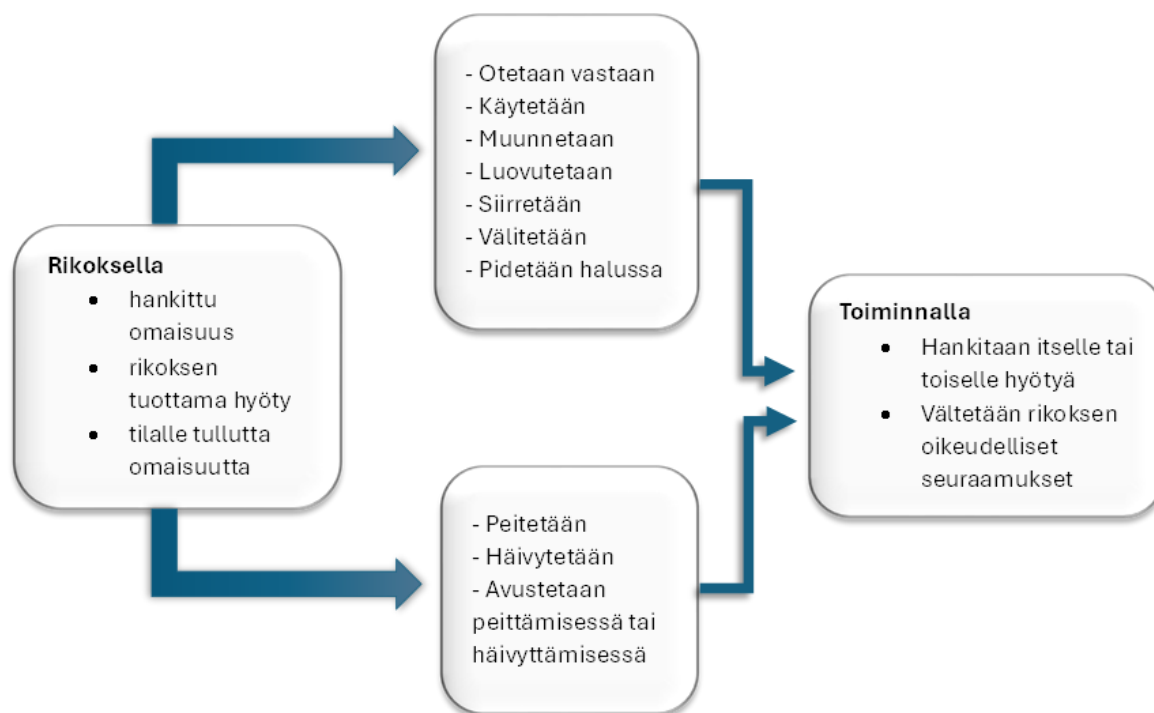
2.2 Rahanpesun vaiheet ja tunnistaminen

Rahanpesu on suunnitelmallista ja toisinaan monimutkaista toimintaa, jolla pyritään peittämään tai häivyttämään rikollisella toiminnalla saadut varat, omaisuus tai näiden kautta saadun omaisuuden alkuperä, sijainti ja todellinen luonne välttämällä oikeudelliset seuraamukset. Rikoksentekijän henkilöllisyys pyritään myös salaamaan tai peittämään ja rahanpesussa avustamaan hyötymistarkoituksessa. Rahanpesulla yritetään viedä rikoksella saadut varat laillisen rahoitusjärjestelmän läpi, tuoden ne mukaan laillisille markkinoille ja käytettäväksi sen jälkeen, kun varat on todistettu laillisiksi. (Sahavirta 2008, 22–23; Valtioneuvosto 37.)

Kirjallisuuden mukaan rahanpesu tyypillisesti jakautuu kolmeen eri vaiheeseen, joita ovat sijoittaminen, häivyttäminen ja palauttaminen. Sijoitusvaiheessa rikollisella toiminnalla saadut varat pyritään saamaan lailliseen maksujärjestelmään sisään esimerkiksi pankkitalletusten avulla tai ostamalla kulu- tustavaroita ja tämän seurauksena varat siirtyvät lailliseen vaihdantaan ja omaisuus näin ollen rikoksen tekijän käyttöön. Jälkimmäisessä sijoitustavassa häivyttämis- tai palautusvaihe jää tällöin tarpeettomiksi. Sijoitusvaiheeseen liittyy suurin kiinnijäämisriski muihin vaiheisiin verrattuna, koska tällöin on todennäköisempää, että tulee ilmoitusvelvollisten viranomaisten kanssa kohdatuksi, jotka ovat avain asemassa rahanpesun tunnistamisessa ja estämisessä. (Sahavirta 2008, 26, 34.)

Häivyttämisvaiheessa varojen alkuperä pyritään häivyttämään tai peittämään esimerkiksi rahoituslaitosten tuottamien asiakirjojen avulla, varojen tosiasiallisen omistajan henkilöllisyys pyritään myös piilottamaan. Veroparatiiseja saatetaan käyttää erityisesti häivyttämisvaiheessa hyväksi, koska niihin perustettujen liiketoimien selvittäminen on hankalaa. Veroparatiisien pankit noudattavat myös ehdotonta luottamuksellisuutta asiakassuhteissaan, eivätkä luovuta asiakkaiden tietoja ulkopuolisille vähäisen lainsäädännön takia, joka koskisi rahoituslaitoksia. (Sahavirta 2008, 31–32.) Kolmannessa vaiheessa eli palautusvaiheessa rikoshyöty yritetään palauttaa laillisille markkinoille käytettäväksi, kun varojen alkuperä on pystytty todistamaan lailliseksi esimerkiksi pankissa (Valtioneuvosto 37).

Rahanpesun toteutus näin ollen tapahtuu fyysisesti tai sähköisesti, joiden avulla rikoshyöty on siirrettävissä paikasta toiseen, fyysisesti kuljettamalla, ostamalla esimerkiksi käyttötavaroita tai siirtämällä varoja pankkijärjestelmää hyödyksi käyttäen. Rahoituslaitokset, valuutanvaihtoyhtiöt tai muu yritystoiminta ovat keskeisimpiä kanavia, joiden avulla varoja ohjataan mukaan lailliseen talouteen. (Sahavirta 2008, 25.)

Kuvio 1. Rahanpesun rakenne (mukaiillen Andersén 2020)

Kuvio 1 havainnollistaa edellä kuvailtuja rahanpesun eri vaiheita ja sen yleistä rakennetta. Rahanpesu ei tarkoita ainoastaan pyrkimystä viedä rikollinen raha laillisen talousjärjestelmän lävitse, vaan se käsittää myös kaikki sellaiset toimet, joissa halutaan jollakin tapaa hyötyä rikollisista varoista syyllistymättä kuitenkaan itse rikokseen. Tällaisia esimerkkejä ovat rahanpesussa avustaminen, varojen vastaanottaminen ja niiden käyttäminen tai varojen muuntaminen, luovuttaminen, siirtäminen, välittäminen tai hallussapito. Rahanpesuun voi täten myös syyllistyä, jos tietää tai epäilee varojen alkuperän todellisesta luonteesta ja siitäkin huolimatta tekee edellä mainittuja tekoja esimerkiksi vastaanottamalla talousrikolliselta rahasuorituksia elinkeinonharjoittajana. (Sahavirta 2008, 22. Rahanpesu.)

2.3 Rahanpesun rangaistavuus rikoslaissa

Suomessa rahanpesu säädettiin rangaistavaksi rikoslaissa ensimmäisen kerran vuonna 1994 kätkemisrikoksena. Sen jälkeen rahanpesurikokset eroteltiin kätkemisrikoksista omiksi tunnusmerkinnöiksi vuonna 2002. Rahanpesun tunnusmerkistöä on täydennetty vuonna 2011 lisäämällä tekotavaksi hallussapito ja rangaistavuutta laajennettu sellaisiin tekoihin, joissa rikoksen tekijän tarkoituksena on ollut

hankkia itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä rikoksen avulla. Lisäksi mahdollistettiin kansainvälinen oikeusapu rahanpesurikoksissa nykyistä laajemmin. Vuonna 2012 voimaan tulleella lailla itsepesu säädettiin rajoitetusti rangaistavaksi. (Valtioneuvosto 12.)

Suomen rikoslaissa rahanpesun rangaistavuus vaihtelee rikoksen vakavuuden perusteella. Perusmuotoisesta rahanpesusta voi saada pienimmillään sakkorangaistuksen tai enintään muutaman vuoden vankeutta. Tämän lisäksi rikoslain 32 luvussa on säädetty törkeästä rahanpesusta, salahankkeesta törkeän rahanpesun tekemiseksi, tuottamuksellisesta rahanpesusta ja rahanpesurikkomuksesta. Erittäin arvokkaasta yli 13 000 euron arvoisesta törkeästä rahanpesusta voi aiheutua jopa kuusi vuotta vankeutta tekijälleen. Pienin rangaistus törkeästä rahanpesusta on alimmillaan neljä kuukautta. Törkeäksi rahanpesuksi voidaan katsoa myös rahanpesu, johon on osallistunut useampi henkilö. Suunnitelmallisuus, järjestäytyneisyys ja monimutkaisuus ovat törkeälle rahanpesulle tunnusomaista, rikoksessa voi olla mukana jopa ammattilaisia kuten asianajajia tai kirjanpitäjiä. (Rahanpesu.)

Salahanke törkeän rahanpesun tekemiseksi tarkoittaa rikoslain 32 luvun 8 §:n mukaan, jos sopii toisen kanssa törkeän rahanpesun tekemisestä ja siihen liittyy hyötyminen lahjusten antamisella ja ottamisella vastaan, sekä myös törkeä vero- ja avustuspetoksilla hyötyminen. Rangaistus vaihtelee sakosta yhteen vuoteen vankeutta. Rahanpesurikkomuksesta tuomitaan sakkoon, jos rikkomus tai tuottamuksellinen rahanpesu on omaisuuden arvoon nähden ja rikoksen kokonaisuus arvioiden varsin vähäinen. (Rikoslaki 32 luku 8 §.)

Huumausaine-, varkaus-, petos- tai talousrikos edeltää yleensä ennen rahanpesua. Näitä kutsutaan esirikoksiksi, joista rahanpesijä on edeltävästi saanut taloudellista hyötyä. Esirikos voi myös toisaalta olla mikä tahansa muu rangaistavaksi säädetty teko, josta rahanpesijä pyrkii hyötymään taloudellisesti. Rahanpesun rangaistavuus riippuu siitä, onko syyllistynyt esirikokseen vai rikoksella saatujen varojen peittämiseen. (Rahanpesu.)

Esirikokseen liittyy yleensä jonkin verran rikoksella saatujen varojen peittelyä ja häivyttämisestä, siitäkään huolimatta rangaistus ei tule rahanpesusta, esirikoksen tekijää rangaistaan vain esimerkiksi huumausainerikoksesta. Rahanpesusta rangaistaan näin ollen sitä, joka ei ole ollut osallisena esirikoksessa, mutta auttaa esirikoksen tekijää varojen peittelyssä. Rahanpesijän perheenjäseniä tai yhteistaloudessa asuvia ei myöskään rangaista rahanpesusta, jos rahanpesusta saatujen varojen tai omaisuuden käyttäminen on liittynyt tavallisiin elämän tarpeisiin. Huolimattomuus voi myös johtaa ulkopuolisen henki-

lön syyllisyyteen, jos vastaanottaa esimerkiksi varoja tai omaisuutta normaalista poikkeavissa tai epäilyttävässä olosuhteissa ja henkilön olisi syytä vahvasti epäillä varojen todellista alkuperää vastaanotto-tilanteessa. Syy epäillä varojen alkuperää on myös esirikoksen tekijän elämäntavat ja taloudellisen tilanteen vaikeudet. (Rahanpesu.)

3 RAHANPESUN ESTÄMINEN

Rahanpesulla ja sen estämisellä on kauaskantoiset yhteiskunnalliset vaikutukset ulottuen myös globaaliin talouteen. Rahanpesun estäminen pohjautuu kansallisiin lakeihin, että kansainväliseen säätelyyn, direktiiveihin ja asetuksiin. Rahanpesun estämistä toteutetaan laajasti niin viranomaistasolla kuin toimijatasollakin. Tietyiltä elinkeinoharjoittajilta edellytetään rahanpesulain mukaisesti tunnistamaan ja tuntemaan asiakkaansa, laatimaan riskiarvio toimintaansa liittyvistä väärinkäytösriskeistä, sekä ottamaan tarkemmin selvää havaitsemistaan epäilyttävien liiketoimien taustoista. Näiden lisäksi elinkeinoharjoittajia koskee ilmoitusvelvollisuus, joka edellyttää ilmoittamaan epäilyttävistä liiketoimista suoraan rahanpesun selvittelykeskukselle. (Rahanpesu.) Tässä luvussa käsitellään näitä edellä mainittuja teemoja tarkemmin.

3.1 Rahanpesun estäminen

Rahanpesun estämisen keskeisempänä tavoitteena on hankaloittaa ja estää rikollisella toiminnalla saatujen varojen käyttämistä laillisilla markkinoilla. Rikosten tekeminen ja siihen ryhtymisen uskotaan vähentyvän, jos rikoksentekijä ei pääse hyötymään rikollisella toiminnalla saaduista hyödyistä tai jatkamaan rikollista toimintaa laillisessa talousjärjestelmässä. Rahanpesun estämisellä pyritään myös torjumaan muita negatiivisia vaikutuksia, jotka ovat haitaksi yhteiskunnalle ja lailliselle taloudelle, kuten muun muassa turvallisuudelle ja poliittisen järjestelmän toimivuudelle. (Sahavirta 2008, 43.)

Pankit, rahanvaihtoliikkeet, arvopaperivälittäjät, sijoituspalveluyritykset, vakuutusyhtiöt, kasino-, ja rahapeliyhteisöt, kulta-, ja arvometallikauppa, vienti- ja tuontiliikkeet, kiinteistövälitys, asianajo-, kirjanpito-, ja tilintarkastustoimistot on katsottu olevan rahanpesun ilmenemiselle riskialtteinta liiketoimintaa. Tästä syystä yhteisöt tai elinkeinoharjoittajat ovat erityisen tarkastelun kohteena rahanpesun ehkäisemisen kannalta, koska heillä on suurin mahdollisuus vaikuttaa ulkopuoliseen mielikuvaan omaisuuden todellisesta luonteesta, alkuperästä, sijainnista, omistajasta tai määräysvallan käyttäjästä joka asiakkaille syntyy. (Sahavirta 2008, 21.)

3.2 Lainsäädäntö rahanpesun estämisessä

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä säädetään EU-tasolla kansallisella lainsäädännöllä, eurooppalaisella, että kansainvälisellä säätelyllä ja lailla. Kansallisella lainsäädännöllä tarkennetaan mikä on kiellettyä ja rangaistavaa, sekä millaisia velvoitteita eri toimijoilla on. (Andersén 2020, 55.) Suomessa noudatetaan rahanpesulakia, jota täydentää monet muut erillislait. (Rahanpesu.fi). Nykyinen rahanpesulaki tuli voimaan vuonna 2017, jonka tavoitteena on estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää sen paljastamista ja selvittämistä sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaantia (Rahanpesulaki 1 luku § 1).

Suomessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä säännellään seuraavissa laeissa:

- Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017)
- Laki rahanpesun selvittelykeskuksesta (445/2017)
- Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (571/2019)
- Laki virtuaalivaluutan tarjoajista (572/2019)
- Laki varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi (325/2013)
- Rikoslaki (39/1889)

(Valtiovarainministeriö 2024, 35)

Suomen rahanpesulainsäädäntö pohjautuu Euroopan unionin neljänteen rahanpesudirektiiviin, jota on osittain muutettu ja täydennetty myös viidennellä rahanpesudirektiivillä viimeksi vuonna 2018. (Valtiovarainministeriö 2024, 33.) Kuudesrahanpesudirektiivin implementointi ja lain uudistus on kansallisesti jo käynnissä. Uudistettujen EU-säädösten täytäntöönpanemisen eli niin sanotun rahanpesupaketin tavoitteena on yhtenäistää säätelyä ja valvontaa, sekä vahvistaa estämistoimien ulottuvuutta globaalisti. Rahanpesupaketin myötä perustetaan myös uusi EU:n valvonta- ja koordinoitaviranomaisen. Uu- silla ja tarkemmilla säädöksillä pyritään saavuttamaan tulevaisuudessa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen kannalta entistä tehokkaampia toimia niiden torjumiseksi. (Valtioneuvosto.)

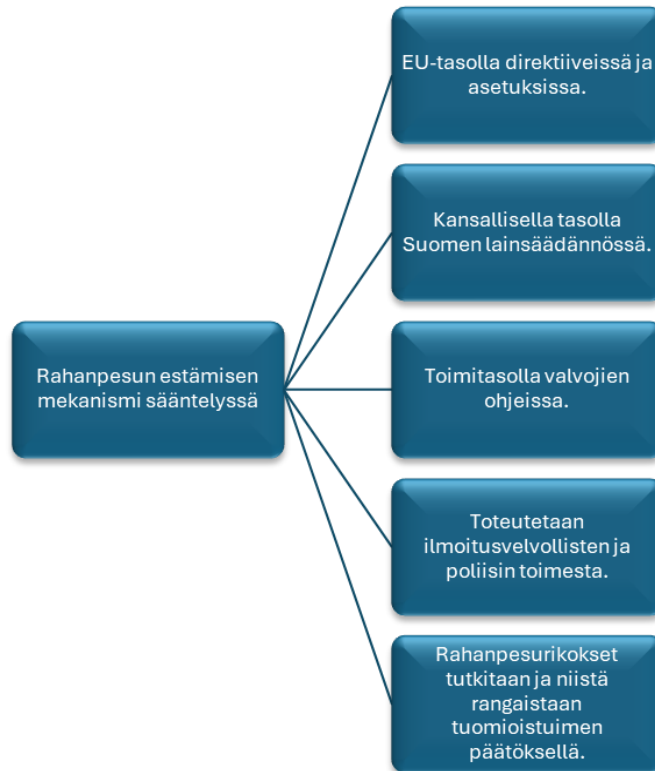
Lain uudistusten avulla pyritään lisäämään Suomessa mm. tiedonsaannin parantuvuutta, jonka myötä- vaikutuksena myös turvallisuuden nähdään vahvistuvan. Näillä lain muutoksilla halutaan varmistaa

kansainvälisten velvoitteiden täyttämisen lisäksi tehokas ja toimiva tiedonvaihto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä siten, ettei tiedonvaihdon sääntely ja siitä johtuva jäykkä viranomais-toiminta ole esteenä rahanpesun torjunnalle. (Valtioneuvosto.) Tästä kehittämistyöstä on vastuussa Valtiovarainministeriön työryhmä, joka vastaa Suomessa rahanpesulainsäädännön kehittämisestä, annettavista säädöksistä, kansainvälisten rahanpesuasioiden järjestämisestä Suomessa ja kansallisesta rahanpesun riskiarviosta (Rahanpesu).

Valtiovarainministeriö vastaa täten kansainvälisten rahanpesuasioiden järjestämisestä kotimaan tasolla. Vastuuministeriöinä valtiovarainministeriö ja sisäministeriö toimivat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä, tehden myös yhteistyötä oikeusministeriön, ulkoministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Sisäministeriön tehtävänä on vastata rahanpesun selvittelykeskuksesta annetusta laista, terrorismin rahoittamisen riskiarvion laadinnasta, sekä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpidesuunnitelmasta. (Rahanpesu.)

Kansallisen lainsäädännön ja EU-oikeuksien taustalla on vaikuttamassa vahvasti myös FATF (Financial Action Task Force) eli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastainen toimintaryhmä, joka tekee rahanpesun sekä terrorismin ja joukkotuhoaseiden rahoittamisen vastaista kansainvälistä yhteistyötä. Se kehittää ja antaa toimintasuosituksia jäsenmailleen, sekä seuraa niiden täytäntöönpanoa, sillä jäsenmaat ovat poliittisesti velvollisia noudattamaan FATFin antamia suosituksia. (Rahanpesu.)

FATF:n jäseninä on 37 valtiota ja 2 alueellista järjestöä, Suomi liittyi sen jäseneksi vuonna 1991. (Finanssivalvonta.fi). FATF on antanut 40 suositusta, joissa korostetaan erityisesti rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen riskiperusteisuutta ja asiakkaan tuntemista. FATF toimii Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development) yhteydessä. (Rahanpesu.)

KUVIO 2. Rahanpesun estämisen mekanismi sääntelyssä (mukaillen Andersén 2020)

Kuvio 2 havainnollistaa rahanpesun estämisen laajuutta ja kokonaisuutta sääntelyssä, rahanpesun estäminen toteutuu täten monella eri tasolla niin kansainvälisesti EU-direktiivien avulla, että kotimaassa esimerkiksi elinkeinoharjoittajien toimesta. Toimialatasolla eri valvontaviranomaiset kuten Finanssivalvonta, Aluehallintovirasto, Poliisihallitus, Patentti- ja rekisterihallitus, ja Asianajajayhdistys antavat kukin ohjeita valvottaville kohderyhmilleen ja valvovat näiden rahanpesun estämiseen liittyvien velvoitteiden ja lain noudattamista, kuten asiakkaan tuntemis- ja ilmoitusvelvollisuuden täyttämistä. (Andersén 2020, 55.) Keskusrikospoliisin yhteydessä toimiva Rahanpesun selvittelykeskus puolestaan käsittelee ilmoitusvelvollisten tekemät ilmoitukset liittyen epäilyttäviin liiketoimiin ja antaa ne poliisille tutkittavaksi (Finanssivalvonta). Lisää tästä aiheesta kerrotaan seuraavassa luvussa 3.3. Poliisi tutkii rahanpesun selvittelykeskuksen ja yksityishenkilöiden kautta tulleet ilmoitukset ja sen jälkeen ne vievät oikeuteen käsiteltäväksi, sekä tämän myötä mahdollisten rangaistusten täytäntöönpanoon saattamiseksi tuomioistuimessa.

3.3 Rahanpesun valvontaviranomaiset

Vuoden 2017 voimaan tulleen rahanpesulain uudistuksen myötä rahanpesun valvomista edellytetään rikoslain 7 luvun mukaisesti finanssivalvonnalta, poliisihallitukselta, patentti- ja rekisterihallitukselta, aluehallintovirastolta ja asianajajayhdistykseltä. Edellä mainitut valvontaviranomaiset valvovat kukin ilmoitusvelvollisten kohderyhmiensä toimintaa rahanpesun estämisessä ja lain noudattamista. Finanssivalvonnan valvottaviin kohderyhmiin kuuluu muun muassa pankit, vakuutus- ja eläkeyhtiöt sekä muiden vakuutuslalla toimivat, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt ja pörssi. Valvottavilta edellytetään asiakkaan tuntemista ja ilmoittamista epäilyttävistä liiketoimista Rahanpesun selvittelykeskukselle. Finanssivalvonnan pääasiallinen toiminta perustuu finanssimarkkinoiden vakauden ja luottamuksen säilyttäminen turvaten vakuutetut edut, sekä myös hyvien menettelytapojen noudattaminen. (Finanssivalvonta.)

Poliisihallituksen valvomisen piiriin kuuluu rahapeliyhtiöiden velvollisuuksien noudattaminen ja tarvittavien valvontatoimenpiteiden täyttäminen rahanpesulain mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa Poliisihallituksen arpajaishallinnon suorittamaa valvontaa, joka kohdistuu Suomessa Veikkaus Oy:n ja sen asiamiesten toimintaan. Rahanpesulaki edellyttää rahapeliyhtiöiltä muun muassa asiakkaan tuntemista, asiakkaiden henkilöllisyyden todentamista, riskiarvion suunnittelemista rahanpesun tunnistamiseksi ja arvioimiseksi. Poliisihallitus, rahapeliyhtiöt ja sen pelejä välittävät yritykset ovat velvollisia raportoimaan esille tulleista rahanpesuepäilyistä ja suorittamistaan valvontatoimenpiteistään suoraan Rahanpesun selvittelykeskukselle. (Poliisi.)

Rahanpesun selvittelykeskus toimii keskusrikospoliisin alaisuudessa, joka hoitaa rahanpesuun liittyviä selvittely- ja torjuntatehtäviä. Toiminnan keskeisimpiä tehtäviä ovat estää, paljastaa, selvittää ja saattaa poliisin tutkintaan rikoksia, sekä myös terrorismin rahoittamista. Elinkeinoharjoittajia velvoitetaan ilmoittamaan havaitsemistaan epäilyttävistä liiketoimista Rahanpesun selvittelykeskukselle, joka käsittelee ilmoitukset ja tekee yhteistyötä tarvittaessa muiden viranomaisten kanssa. Rahanpesun selvittelykeskus tekee yhteistyötä ilmoitusvelvollisten lisäksi eri viranomaisten kanssa niin kansallisesti kuin myös kansainvälisestikin. (Poliisi.)

Rikoslain luvun 2 §:n 1 momentin 11 kohdassa on säädetty patentti- ja rekisterihallituksen roolista rahanpesun estämisessä valvontaviranomaisena. Rahanpesulaki velvoittaa tilintarkastajia monella tapaa rahanpesun ja terrorismi rahoittamisen estämisen ja torjunnan kannalta, patentti- ja rekisterinhallituk-

sen tehtävä on valvoa ja ohjeistaa tilintarkastajia tässä lain noudattamisessa. Patentti- ja rekisterinhallitus ylläpitää myös kaupparekisteriä jonne yhteisöt ja yritykset ovat velvollisia ilmoittamaan tiedot tosiasiallisista edunsaajista 2019 vuodesta lähtien. Ajantasainen kaupparekisteri eli niin kutsuttu edunsaajarekisteri on merkittävässä asemassa rahanpesun estämisessä suomalaisessa yhteiskunnassa. (Patentti- ja rekisterihallitus.)

Etelä-Suomen aluehallintovirasto toimii valvovana viranomaisena monille eri toimialoille, joilla on tavanomaisessa toiminnassaan mahdollisuus havaita rahanpesua ja terrorismin rahoitusta. Valvottaviin kuuluu rikoslain 1 luvun 2 §:n 1 momentin mukaisesti oikeudellisten palvelujen tarjoajat (pois lukien asianajajat), rahoituspalvelujen tarjoajat (pois lukien Finanssivalvonnan valvottavat), valuutanvaihtajat, sijoituspalvelujen oheispalvelujen tarjoajat, panttilainauslaitokset, kiinteistön- ja vuokrahuoneistojen välitysliikkeet, perintätoimistot, yrityspalvelujen tarjoajat, veroneuvojat, kirjanpitäjät, tavarakauppiat, taidetta myyvät tahot. (Avi.)

Asianajajia velvoitetaan myös rikoslain nojalla ilmoittamaan havaitsemistaan epäilyttävistä – normaalia poikkeavista liiketoimista. Asianajajaliitto ohjeistaa ja neuvoo asianajajia, kuinka tällaisissa tilanteissa tulee toimia asiakkaiden kohdalla. Asianajajien on ilmoitettava havainnoistaan keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselle. Asianajajia sitoo myös riskiperusteinen asiakkaiden tuntemisvelvollisuus, joka heidän on pystyttävä näyttämään toteen asianajoliitolle rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien hallitsemisen kannalta. Laki edellyttää asianajoliitolta vuosittaista raportointia tekemistään rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen toimenpiteistä. (Asianajaliitto.)

3.4 Rahanpesun riskiarvio

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunta on vahvasti riskiperusteista. Euroopan unionin sääntämä neljäs rahanpesudirektiivi velvoittaa Euroopan komissiota, sen jäsenvaltioita, kansallisia valvontaviranomaisia sekä ilmoitusvelvollisia yhteisöjä ja elinkeinonharjoittajia laatimaan riskiarvio. Riskiarvion tarkoituksena on tunnistaa ja arvioida riskejä monella eri tasolla saumattomasti, kohdentuen tehokkaasti kaikista riskialtimpiin osa-alueisiin. Riskejä voi esiintyä monella eri alueella, niin asiakkaissa, liiketoimissa, että erilaisissa aneettomissa tai aineellisissa hyödykkeissä maantieteellisestä alueesta riippumatta. Tunnistettujen riskien kannalta on tärkeää, että toimijoilla on myös oman toiminnan näkökulmasta katsottuna tarvittavat toimintaperiaatteet, että valvontatoimenpiteet, joiden avulla estää

ja hallita riskejä mahdollisimman tehokkaasti. (Rahanpesu.) Kuviossa kolme on esitetty missä kaikilla riskiarviota tehdään rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja miten ne nivoutuvat yhteen.

KUVIO 3. Riskiarvio tehdään monella eri tasolla (mukaillen Andersén 2020, 63)

Sisäministeriö toimii Suomessa viranomaisena, jonka tehtävänä on sovittaa yhteen riskiarvion laadinta kansallisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisesta. Riskiarviossa on otettava huomioon niin Suomessa tunnistettavat riskit, että myös Euroopan komission laatima Euroopan unionin ylikansallinen riskiarvio. Suomessa tunnistettavien riskien arviointi kuuluu myös osana tätä riskiarvion laatimisprosessia. (Andersén 2020, 63–64.) Kuviossa kolme voidaan täten havaita eri tasoja, joilla riskiarviota laaditaan, sekä kuinka laajasta kokonaisuudesta on kyse.

Valvontaviranomaisten on laadittava riskiarvio sen valvonnan piiriin kuuluvien ilmoitusvelvollisten riskeistä, päivittää riskiarviota säännöllisesti ja julkaista yhteenveto lopuksi. Riskiarviossa tulee ottaa huomioon seuraavat asiat arviota laatiessa:

1. EU-komission ylikansallinen riskiarvio ja sen osoittamat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit;
2. Kansallinen riskiarvio ja sen osoittamat kansalliset rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit;

3. Sen valvomaa toimialaa koskevat ilmoitusvelvollisten ja niiden asiakkaisiin, tuotteisiin ja palveluihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit.

(Andersén 2020, 64–65.)

Riskiarvion laatimista edellytetään myös ilmoitusvelvollisilta valvontaviranomaisten tapaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen tunnistamiseksi ja arvioimeksi. Riskiarvio lähetetään lopuksi valvontaviranomaiselle, jonka valvottavan piiriin ilmoitusvelvollinen kuuluu. Oman toimintansa koko, laajuus ja sen luonne huomioon ottaen ilmoitusvelvollisella on oltava riittävät ja tehokkaat toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvontatoimenpiteet rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämisen ja hallitsemisen kannalta. (Andersén 2020, 65–66.) Riskiarviolle ei ole määritelty mitään valmista pohjaa, eikä sille ole laissa säädetty tarkkoja sisällöllisiä vaatimuksia, vaan ilmoitusvelvollinen saa laatia sen omaan toimintaansa ja tarkoitukseensa sopivalla tavalla. (Finanssivalvonta).

Ilmoitusvelvollisen tulee osata arvioida ja tunnistaa omaan toimintaansa liittyvät uhkatekijät ja riskit, joita se voi kohdata toiminnassaan. Tämän jälkeen suunnitellaan ja viedään käytäntöön riskien hallintakeinot. Loppuarviossa analysoidaan millainen rahanpesuriski jää edellä mainittujen toimenpiteiden jälkeen jäljelle. Kaikkia riskejä ei voida täydellisesti poistaa tai kontrolloida, vaan aina on mahdollista, että riskejä jää jäljelle tehokkaastakin riskienhallinnasta huolimatta. Kaikista tärkeintä on, että riskeihin osataan varautua ennakkoon ja, että on laadittu erilaisia toimenpiteitä niiden hallitsemiseksi ja vähentämiseksi. (Andersén 2020, 67).

3.5 Rahanpesun selonotto- ja ilmoitusvelvollisuus

Kuten jo luvun 3.1 lopussa mainittiin, yhteisöt ja elinkeinoharjoittajat ovat avainasemassa rahanpesun havaitsemisen ja estämisen kannalta. Heillä on suuri mahdollisuus tunnistaa epäilyttävät liiketoimet ja siihen liittyviä riskejä, sekä myös vaikuttaa mielikuvaan omaisuuden todellisesta luonteesta kuluttajille. Riskialteimpia toimialoja ovat rahanpesun ilmenemisen kannalta esimerkiksi pankki- ja sijoitus-toiminta, virtuaalivaluutan tarjoaminen, kiinteistönvälitys, kirjanpito ja tilintarkastus sekä asianajopalveluita tarjoavat yritykset. Muun muassa edellä mainittuja elinkeinoharjoittajia kutsutaan ilmoitusvelvollisiksi uuden rahanpesulain mukaisesti. (Rahanpesu.)

Ilmoitusvelvollisia koskee rahanpesulain mukaisesti monet eri velvollisuudet, joita heidän täytyy noudattaa ja osata ottaa huomioon toiminnassaan rahanpesun estämisen kannalta lain edellyttämällä tavalla – yksi näistä on ilmoitusvelvollisuus. Kirjallisen riskiarvion laatimisen lisäksi ilmoitusvelvollisen on tunnistettava ja tunnettava asiakkaansa, sekä seurata heidän toimintaansa. Viitaten 3.4 lukuun, ilmoitusvelvollisen on tunnistettava ennen kaikkea ne riskit, joihin on mahdollista altistua omassa toiminnassaan – pystyen selvittämään käytettävissä olevin resurssein ja menetelmin epäilyttävien liiketoimien taustat, varojen alkuperä ja niiden tosiasiallinen käyttötarkoitus – tätä kutsutaan selonottovelvollisuudeksi. Tarkempia taustatietoja liiketoimista voidaan pyytää suoraan asiakkaalta esimerkiksi asiakirjojen tai sopimusten muodossa viranomaisrekistereiden ja ilmoitusvelvollisen omien rekisteritietojen lisäksi. Selonoton jälkeen arvioidaan tarve ilmoituksen tekemiselle rahanpesunselvittelykeskukselle havaitsemistaan epäilyttävistä liiketoimista. (Rahanpesu; Andersén 2020, 128.)

Epäilyttävistä liiketoimista on tehtävä aina ilmoitus rahanpesunselvittelykeskukselle viivytyksettä varojen suuruudesta huolimatta, tällä tavoin pystytään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa epäilyttävään kohteeseen ja sen sisältyvien varojen tai omaisuuden liikkumiseen. (Andersén 2020, 128.) Rahanpesulain 4 luvun 1 § mukaan ilmoitus rahanpesun epäilystä on tehtävä siitäkin huolimatta, vaikka asiakassuhteesta tai liiketoimesta olisi kieltäytytty tai se olisi keskeytetty.

Ilmoitus rahanpesunselvittelykeskukselle tehdään pääsääntöisesti aina sähköisesti, poikkeustapauksissa sen voi tehdä myös muuta kautta salatuin yhteyksin tietoturvallisuus huomioon ottaen. Rahanpesunselvittelykeskukselle tehtävä sähköinen ilmoitus ei ole luonteeltaan rikosilmoitus, eikä ilmoitusvelvolliselta odoteta tietävän tai osaavan arvioida millaisesta rikoksesta on tosiasiallisesti kyse, vaan sen sijaan ilmoitusvelvollinen tekee ilmoituksen vain havaitsemistaan seikoista liittyen epäilyttäviin liiketoimiin tai toimeksiantoon. Ilmoituksessa on kuitenkin kerrottava muu muassa tuntemistiedot, sekä tiedot liiketoimen laadusta, varojen tai muun omaisuuden määrästä, alkuperästä ja valuutasta. (Andersén 2020, 131.)

Salassapitovelvollisuutta on noudatettava, kun havaitaan epäilyttäviä liiketoimia jo pelkästään oman turvallisuuden vuoksi. Salassapitovelvollisuus koskee ilmoitusvelvollisten lisäksi myös sen palveluksessa olevia työntekijöitä, joiden tietoon rahanpesutapaukset ovat tulleet. Rahanpesuilmoitusta tai sen selvittämistä ei saa paljastaa epäilylle tai muille ulkopuolisille henkilöille. (Andersén 2020, 133.)

4 TILINTARKASTUS

Tilintarkastuspalveluja käyttää laaja joukko ihmisiä, kuten yritysten ja asunto-osakeyhtiöiden omistajat, työntekijät, sijoittajat ja viranomaiset. Tilintarkastajien antamia raportteja, lausuntoja ja muita selvityksiä hyödyntävät muun muassa edellä mainitut sidosryhmät. Tilintarkastajien keskeisin tehtävä on varmistaa, että tilinpäätös on olennaisilta osiltaan lainmukainen ja muutkin taloudelliset tiedot ovat oikein. Tilintarkastajan palveluja käytetään, kun halutaan asiantuntevia, luotettavia ja objektiivisia tietoja taloudellisista ja oikeudellisista asioista. Tilintarkastukseen kuuluu täten paljon muutakin kuin pelkkiä numeroita. (Hormanheimo & Steiner 2016, 19.)

4.1 Tilintarkastuksen tarkoitus ja keskeiset tavoitteet

4.1.1 Tilintarkastusvelvollisuus

Suomessa tilintarkastus on säädetty lailla, tilintarkastuslaki velvoittaa lakisääteistä tilintarkastusta kirjanpitovelvollisilta yhteisöiltä ja säätiöiltä, lukuun ottamatta pieniä yhteisöjä (Suomen tilintarkastajat). Pienet yhteisöt voivat kuitenkin vapaaehtoisesti valita tilintarkastajan, etenkin jos tätä erityisesti edellytetään yhtiöjärjestyksessä, yhtiösopimuksessa tai säännöissä. Tilintarkastusta ei myöskään edellytetä julkisyhteisöiltä, kuten valtiolta, kunnilta tai seurakunnilla. Lisäksi yksityiset elinkeinoharjoittajat (toiminimi tai yksityisliike) ja maatalousyrittäjät jäävät tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle. Yhteisö, jonka päätyneellä, sekä edeltäneellä tilikaudella on vähintään yksi seuraavista kohdista täyttynyt, voi jättää tilintarkastajan valitsematta tilintarkastuslain perusteella: (Tomperi 2018, luku 2, 15.)

- 1) taseen loppusumma yli 100 000 euroa:
- 2) liikevaihto tai sitä vastaava tuotto yli 200 000 euroa:
- 3) palveluksessa yli 3 henkilöä. (Tilintarkastuslaki 2 luku 2 §.)

Yhteisöt, joiden pääasiallisena toimialana on arvopapereiden omistaminen ja hallinta, on tilintarkastaja valittava tällöin aina. Sama koskee holding-yhtiöitä eli yhteisöt, joilla on huomattava vaikutusvalta johonkin toiseen kirjanpitovelvolliseen. (Tomperi 2018, 15.) Asunto-osakeyhtiöt, joilla on vähintään 30 huoneistoa yhtiön rakennuksessa tai rakennuksissa, on valittava tilintarkastaja asunto-osakeyhtiölain mukaisesti, vaikka yllä mainitut rajaedellytykset eivät täytyisikään (Asunto-osakeyhtiölaki 9 luku 5§). Myös säätiöiden on valittava tilintarkastaja sen koosta riippumatta säätiölain mukaisesti (Säätiölaki 4 luku 1§).

4.1.2 Tilintarkastuksen tavoitteet

Lakisääteisen tilintarkastuksen tavoitteena on tarkistaa kirjanpitovelvollisen yhteisön tai säätiön tilikauden kirjanpito, hallinto ja tilinpäätös. Tilintarkastajan tavoitteena on antaa raportti siitä, että annaako tilinpäätös lain mukaisesti oikean ja riittävän kuvan yrityksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta tilanteesta, ottaen huomioon myös, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä ja että tilinpäätös on laadittu lain edellyttämällä tavalla. Tarkastustoimenpiteet sijoittuvat sinne missä tilintarkastaja näkee virheiden mahdollisuuden suurimpana ja merkittävämpänä tilinpäätöksen ja kirjanpidon osalta. (Tilintarkastajat.)

Tilintarkastuksessa sovelletaan olennaisuutta, täten tilintarkastaja arvioi olennaisten riskien ja virheiden esiintyvyyden mahdollisuuden tilinpäätöksessä ja kohdentaa tarkastustoimenpiteet niihin tilinpäätöksen osiin, joissa näkee virheiden ilmaantumisen mahdollisuuden. Tarkastustoimenpiteitä tehdään määrällisesti enemmän niihin kohteisiin missä on suurin riski virheiden esiintymiselle kuin vähäisen riskin eriin. (Tilintarkastajat.)

Tilintarkastustyö aloitetaan useimmiten jo ennen tilikauden päättymistä, tutustuen asiakkaaseen ja sen liiketoimintaan. Etenkin suurien ja monimutkaisten yhteisöjen kohdalla tilintarkastustyö on aloitettava jo tilikauden aikana tehden tilintarkastustoimenpiteitä. Ennen tilikauden päättymistä tilintarkastajan työ koostuu siis hyvin pitkälti tilintarkastuksen suunnittelusta, tarkastustoimenpiteiden laatimisesta ja niiden suorittamisesta. (Tilintarkastajat.)

Tilintarkastusta suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon aikataululliset haasteet, huolellinen tilintarkastuksen suunnittelu edesauttaa aikataulussa pysymistä, keskeiset tarkastuskohteet tulee huomioiduksi ja mahdolliset ongelmat tulevat havaituiksi. Tehtävien jakaminen tilintarkastustiimin kesken ja

tiimin jäsenten tekemän työn läpikäynti myös helpottuu olennaisesti huolellisesti tehdyn suunnittelu-työn myötä. (Tomperi 2018, 40.)

KUVIO 4. Tilintarkastusprosessi

Tilintarkastusprosessi on nähtävillä kuviossa neljä, josta voidaan havainnollistaa tilintarkastusprosessin kolme eri vaihetta, päättyen tilintarkastajan antamaan lausuntoon. Tilintarkastaja antaa viimeisessä tilintarkastuksen päättämisvaiheessa lausunnon siitä, että antaako yrityksen tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan yrityksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta, sekä täyttääkö tilinpäätös lainmukaiset vaatimukset. (Tilintarkastajat.)

4.1.3 Tilintarkastuksen vaikutukset

Usein etenkin isoimmat pörssiyritykset ovat organisoitu niin, että johto ja yrityksen omistajat ovat eriytetty yrityksen päivittäisestä toiminnasta, eivätkä osallistu näin ollen lähtökohtaisesti siihen. Omistajat kuitenkin tarvitsevat luotettavaa informaatiota yrityksen taloudellisesta tilanteesta ja sen hallinnosta, yritystoiminnan tarkastamiseen tarvitaankin näin ollen kokonaan ulkopuolinen taho, joka on erikoistunut juuri tähän tehtävään - tilintarkastukseen. (Korkeamäki 2008, 9.) Tilintarkastuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on siis lisätä luotettavuutta tilinpäätöstä käyttävien tahojen välillä ja varmistaa että tilinpäätös antaa oikean kuvan yrityksen taloudellisesta tilanteesta noudattaen samalla lakia. Sijoittajat,

rahoittajat ja yhteistyökumppanit haluavat olla varmoja, että tilinpäätöstiedot ja talousraportointi antavat oikean ja läpinäkyvän kuvan yrityksen tosiasiallisesta tilanteesta ja pystyvät tekemään taloudellisia päätöksiä tämän pohjalta.

Tilintarkastuksen hyödyt ovat myös merkittäviä suomalaisessa yhteiskunnassa ja ulottuvat täten laajalaisesti moniin eri toimijoihin. Tilintarkastuksen yhteiskunnalliset vaikutukset näkyvät yhtiön omistajien, sijoittajien ja rahoittajien lisäksi myös esimerkiksi harmaan talouden estämisessä ja yhtiöiden verovelvoitteiden hoitamisessa lain edellyttämällä tavalla. Tilintarkastus vähentää näin ollen verottajan ja myös muiden viranomaisten valvontatarvetta. (Vero 2024.) Arvopaperikaupan kannalta arvopaperipörssissä noteerattujen yhtiöiden yhteiskunnallinen hyöty tilintarkastuksesta on erityisen merkittävää. Kuten aiemmin jo mainittu, sijoittajien on pystyttävä luottamaan tietoihin, joita he saavat yhtiöltä ja tämän pohjalta tekemään suuriakin päätöksiä (Tomperi 2018, 9). Tilintarkastuksella nähdään täten olevan edistäviä vaikutuksia talouden vakauteen, sekä terveeseen kilpailuun yhteiskunnassa.

4.2 Tilintarkastaja

Patentti- ja rekisterihallituksen tilintarkastusvalvonnan hyväksymät HT-tutkinnon, KHT- tai JHT-erikoisammattitutkinnon suorittaneet luonnolliset henkilöt tai tilintarkastusyhteisöt voivat toimia ainoastaan tilintarkastajina. (Tomperi 2018, 10). Vuonna 2007 luovuttiin maallikkotilintarkastajista tilintarkastuslain uudistuksen myötä, pienten yhteisöjen tilintarkastajaksi voitiin ennen valita henkilö, jolla ei ollut varsinaista tilintarkastajan ammatillista pätevyyttä. Tilintarkastusta pystyi tekemään aiemmin henkilö, jolla oli pelkästään tarkastettavan yhteisön taloudellisen toiminnan tuntemusta ja kokemusta tilintarkastuksesta (Korkeamäki 2008, 12.)

Tutkinnon lisäksi tilintarkastajalta edellytetään jatkuvaa ammatillisen osaamisen kehittämistä ja uusien asioiden omaksumista, joita esimerkiksi lainsäädännön uudistukset voivat tuoda tullessaan. Työ on monipuolista ja haastavaa, sekä edellyttää kirjanpidon, verotuksen ja yritysjärjestelyiden lainsäädännön tuntemisen lisäksi asiakaslähtöisyyttä, sillä tilintarkastajien toiminta perustuu tilintarkastuslain lisäksi loppujen lopuksi aina asiakkaan ja tilintarkastajan väliseen kommunikointiin ja luottamukseen. (Tilintarkastajat.)

4.2.1 Tilintarkastajan kelpoisuus

Tilintarkastajille on asetettu yleisiä ja erityisiä kelpoisuusvaatimuksia, joiden täytyttyä tilintarkastusta voidaan lain velvoittamalla tavalla suorittaa. Yleisillä kelpoisuusvaatimuksilla tarkoitetaan sellaisia vaatimuksia, joita edellytetään kaikilta tilintarkastajilta tilintarkastuskohteesta ja koosta riippumatta, kun taas puolestaan erityiset kelpoisuusvaatimukset kohdentuvat tietynlaisiin tilintarkastuskohteisiin ja niitä suorittaville tilintarkastajille. Tilintarkastuslain 2 luku 5 § sisältää erityiset kelpoisuutta koskevat vaatimukset, jotka edellyttävät valitsemaan KHT-tilintarkastajan tai tilintarkastusyhteisön tietynlaisiin tarkastuskohteisiin. (Horsmanheimo 2017, 188, 194.) Esimerkiksi tilintarkastuslain 5 § mukaan tilintarkastusyhteisöltä edellytetään vähintään yhtä päävastuullista KHT-tilintarkastajaa tai jos yhteisön tai säätiön päätyneen tilikauden kaksi seuraavaa täytyvät kolmesta:

- 1) taseen loppusumma ylittää 25 000 000 euroa;
- 2) liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 50 000 000 euroa;
- 3) yhteisön tai säätiön palveluksessa on keskimäärin yli 300 henkilöä. (Tilintarkastuslaki 2 luku 5 §.)

Yleisen kelpoisuusvaatimuksen mukaan jokaisen tilintarkastajan tulee olla täysivaltainen 18 vuotta täyttänyt henkilö, jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu, henkilöllä ei saa olla liiketoimintakieltoa, tai sellaisia terveydellisiä esteitä, jotka vaikuttaisivat henkilön päätöksentekoon ja harkintakykyyn. Tilintarkastusyhteisö ei saa olla myöskään konkurssissa. Tilintarkastajalta ei edellytetä Suomen kansalaisuutta, mutta vähintään yhden henkilön asuinpaikka täytyy olla virallisesti Euroopan talousalueella. (Korkeamäki 2008, 12.)

4.2.2 Tilintarkastajan salassapitovelvollisuus ja vastuu

Luottamuksellisuus ohjaa koko tilintarkastustoimintaa, tietoja on käsiteltävä aina luottamuksellisesti ja tarkoin. Tilintarkastajalta edellytetäänkin erityistä varovaisuutta ja pidättäytyvyyttä, kun kyse on asiak-

kaasta koskevien tietojen paljastamisesta; siitäkin huolimatta vaikka asiakkaan tiedot olisivatkin julkisesti muiden ihmisten saatavilla. Tilintarkastajan eettiset ohjeet ovat osaltaan myös täydentämässä tilintarkastuslain salassapitovelvollisuutta. (Tomperi 2018, 24.)

Tilintarkastuslain 4 luvun 8 §:ssä on määritelty tilintarkastajan salassapitovelvollisuutta, tilintarkastaja tai hänen apulaisensa ei saa kertoa ulkopuolisille tilintarkastusta koskevia asioita, jos ne eivät ole yleisesti julkista tietoa tai esimerkiksi viranomaisen tai tuomioistuimen lain nojalla oikeutettu saamaan tietoonsa. Salassapitovelvollisuus ei myöskään koske sellaisia tilanteita, joissa tilintarkastusta koskevia tietoja annetaan toiselle tilintarkastajalle tämän tilintarkastustyön suorittamista varten. (Tilintarkastuslaki 4 luku 8 §.) Tilintarkastaja on velvollinen antamaan lakiperusteisesti tietoja myös niissä tilanteissa, kun tilintarkastuskertomuksessa on tuotava esille vastuuhenkilön laiminlyömisestä tai tilanteesta, jossa tilintarkastaja huomaa rikollista toimintaa esimerkiksi rahanpesuun liittyviä seikkoja tilintarkastuksessa, siitäkin huolimatta vaikka nämä tiedot olisivatkin luottamuksellisia ja salassa pidettäviä. (Korkeamäki 2008, 22.)

Tilintarkastajan oikeudelliset vastuut voidaan jakaa kolmeen eri osa-alueeseen: kurinpidolliseen vastuuseen, rikosoikeudelliseen vastuuseen ja vahingonkorvausvastuuseen. Kurinpidollisessa vastuussa on kyse tilintarkastajan toiminnan moitittavuudesta, toiminta on voinut olla moitittavaa, vaikka taloudellista vahinkoa ei olisi sattunut. Hyvän tilintarkastustavan valvova elin antaa moitteet huomautuksena, varoituksena, hyväksymisen peruuttamisena tai määräaikaisena toimintakieltona riippuen tilintarkastajan toiminnan moitittavuuden vakavuudesta. (Tomperi 2018, luku 12.)

Vahingonkorvausvastuussa on puolestaan kyse tilanteesta, jossa rahallisesti mitattava vahinko on sattunut tahallisesti tai huolimattomuuden takia, tilintarkastaja on näin ollen velvollinen korvaamaan tapahtuneet haitat asiakkaalleen. Vahingonkorvausvelvollisuus voi myös sattua, jos tilintarkastaja jättää kertomatta aiheellisesta huomautuksesta tilintarkastuskertomuksessaan asianmukaista tarkastustyötä suorittaessaan. Tilintarkastaja on myös vastuussa apulaisensa tuottamasta vahingosta. Rikosoikeudellinen vastuu edellyttää tahallista laiminlyöntiä tai tekoa. Tilintarkastajalle voidaan antaa syyte tuomioistuimessa ja tuomita rangaistukseen rangaistavaksi säädetyn teon perusteella joko sakkoon tai vankeuteen. (Tomperi 2018, luku 12.)

4.2.3 Tilintarkastajan riippumattomuus ja esteellisyys

Tilintarkastajan luotettavuus perustuu riippumattomuuteen, sillä tilintarkastajan on kyettävä toimimaan puolueettomasti ja objektiivisesti herättäen täten luottamusta sidosryhmissä ja muissa toimijoissa. Tilintarkastuslain 4 luvun 6§ mukaan tilintarkastajan on ryhdyttävä riippumattomuutta turvaaviin toimenpiteisiin, jos riippumattomuus nähdään vaarantuvan esimerkiksi, jos

- tilintarkastajalla on taloudellisia tai muita etuuksia tarkastuskohteessa tai jos tilintarkastajalla on liikesuhde tarkastuskohteeseen
- tarkastettavana on oma toiminta
- tilintarkastaja toimii oikeudenkäynnissä tai muussa asiassa tarkastettavan kohteen puolesta tai sitä vastaan
- tilintarkastajalla on läheinen suhde henkilöön, joka kuuluu tarkastettavan kohteen johtoon tai joka on osallistunut toimeksiannon kohteena olevaan asiaan tarkastuskohteen palveluksessa
- tilintarkastaja on painostuksen alaisena. (Korkeamäki 2008, 19.)

Tilintarkastaja voi täten siis hyväksyä toimeksiannon riippumattomuuden uhatessa siinä tapauksessa, jos uhkaavat tekijät ovat kokonaisuudessaan merkityksettömiä tai jos riippumattomuuttaan turvaaviin toimenpiteisiin on ryhdytty. Jos kuitenkin riippumattomaan toimintaan ei ole mahdollisuutta, niin toimeksiannosta on luovuttava tai kieltäydyttävä kokonaan. (Minilex.)

4.2.4 Hyvä tilintarkastustapa

Tilintarkastajien toimintaa ohjaa normisto, tilintarkastajia velvoitetaan tilintarkastuslain mukaan noudattamaan hyvää tilintarkastustapaa, tämä tarkoittaa toimintatapaa, jota jokainen ammattihenkilö noudattaa tilintarkastusta, sekä muita tehtäviä suorittaessaan. Yhtiökokous voi myös antaa erityisiä ohjeita tilintarkastajalle noudatettavaksi, mikäli ne eivät ole lain, hyvän tilintarkastustavan tai ammattieettisten periaatteiden kanssa ristiriidassa keskenään. (Tilintarkastuslaki 4 luku 3 §.) Hyvään tilintarkastustapaan sisältyvät myös erilaiset periaatteet, näitä ovat muun muassa huolellisuus, rehellisyys ja objektiivisuus. Sen keskeisimpiä lähteitä ovat lait ja asetukset, tilintarkastusstandardit, tilintarkastajien valvontaelimen, tuomioistuinten ja viranomaisten päätökset ja kannanotot. (Horsmanheimo & Steiner 2016, 157.)

4.2.5 Tilintarkastuslainsäädäntö

Tilintarkastuslaki on luonteeltaan yleislaki, johon vaikuttaa muun muassa asunto-osakeyhtiölain, osuuskuntalain, avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön lain, yhdistyslain sekä säätiölain tilintarkastusta koskevat määräykset. Yleislain vuoksi tilintarkastuslain säännökset väistyvät, jos muuta lainsäädäntöä sovelletaan. (Korkeamäki 2008, 10–11.) Tilintarkastuslaissa säädetään muun muassa tilintarkastusvelvollisuudesta, tilintarkastajan raportoinnista, riippumattomuudesta, esteellisyydestä sekä salassapito- ja vahingonkorvausvelvollisuudesta. Lisäksi hyvän tilintarkastustavan noudattaminen, ammattitaidon kehittäminen ja ylläpitäminen sekä ammattieettiset periaatteet kuuluvat tilintarkastuslain säädöksiin. (Korkeamäki 2008, 10–11.) Tilintarkastuslakia sovelletaan myös kirjanpitolaissa, kirjanpitolain 1 luvussa on kirjanpitovelvollista yhteisöä ja säätiötä koskevat tilintarkastussäädökset. Osakeyhtiölain 7 luvussa on esimerkiksi tilintarkastajan valintaa koskeva säädös, tätä ja montaa muuta säädöstä sovelletaan yhdessä tilintarkastuslain kanssa samalla tapaa rinnakkain.

5 RAHANPESULAIN OSITTAISUUDISTUKSEN VAIKUTUKSET TILINTARKASTUKSEEN

Rahanpesulain osittaisuudistus tuli voimaan 31.3.2023. Uudistuksen myötä lakia sovelletaan tilintarkastajien toimintaan nyt entistä laajemmin. Osittaisuudistuksen tarkoituksena on tehostaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistä ja siihen liittyviä riskejä siten, että tilintarkastajat ja muut lain velvoittamat toimijat ottaisivat huomioon omassa toiminnassaan rahanpesun riskit entistä paremmin. Tämä tarkoittaa tilintarkastajien osalta sitä, että rahanpesulakia sovelletaan aina kun tilintarkastaja toimii tehtävässään pelkän lakisääteisen tilintarkastuksen sijaan. (Suomen tilintarkastajat ry, 3.)

Lain soveltamisalan laajentumisen myötä tilintarkastajan on lakisääteisen tilintarkastuksen suorittamisen lisäksi laadittava omaan toimintaansa perustuva kirjallinen riskiarvio ja päivitettävä sitä säännöllisesti ottaen riskiarviossa huomioon rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin tunnistaminen omassa liiketoiminnassaan. Asiakkaat on myös tunnettava ja tunnistettava. Tilintarkastajan on huolehdittava työntekijöidensä kouluttamisesta rahanpesulainsäädännön tuntemiseksi ja varmistaa, että jokaisella on riittävät edellytykset toimia lainsäädännön noudattamiseksi. Lakia sovelletaan lisäksi, kun tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön tai suorittaa julkishallinnon ja -talouden tilintarkastusta tai muuta julkishallinnon ja -talouden tilintarkastustehtävää. Kirjanpito palveluita, veroneuvontaa tai yrityskonsultointia tarjoavien tilintarkastajien on aluehallintoviraston tulkinnan muuttumisen vuoksi rekisteröidyttävä aluehallintoviraston ylläpitämään rahanpesurekisteriin tarjoamiensa palveluiden saattamana. Tästä syystä rekisteröityminen pelkästään tilintarkastajarekisteriin ei ole enää riittävää. (Profiitti 2023, 32.)

Tilintarkastajien ja tilintarkastajayhteisöjen rooli talousrikollisuuden ja rahanpesun estämisessä on merkittävässä asemassa muiden ilmoitusvelvollisten mm kirjanpitäjät, asianajajat, luottolaitokset ja sijoituspalveluyritysten tavoin rahanpesulain uudistuksen myötä (Rahanpesulaki 1 luku 2 §). Ilmoitusvelvollisilla on mahdollisuus tunnistaa epäilyttäviä liiketoimia ja näin ollen toimia yhteistyössä viranomaisten kanssa rahanpesun torjumisessa ilmoittamalla epäilykset viranomaisen tietoon. Tilintarkastajat eivät kuitenkaan ole pankkeihin ja tilitoimistoihin verrattuna niin suuressa asemassa rahanpesun estämisessä ja sen havaitsemisessa, sillä pankit ja tilitoimistot ovat yleensä niitä tahoja, jotka ovat ensimmäisenä kosketuksissa epäilyttäviin rahasiirtoihin ja liiketoimiin liittyen.

5.1 Riskiarviointi

Kuten luvussa 3.4. mainittiin, riskiarviota tehdään monella eri tasolla: rahanpesulainsäädäntö velvoittaa sisäministeriön sovittamaa riskiarviota, valvojakohtaista riskiarviota, joka valvontaviranomaisen on laadittava sen valvottavien riskeistä, sekä ilmoitusvelvollisten omaa riskiarvion laadintaa. Patentti- ja rekisteri hallitus (PRH) toimii tilintarkastajien valvojakohtaisena viranomaisena. Riskiarviolle ei ole laissa erikseen määrätty tarkempia sisältökohtaisia vaatimuksia, tilintarkastaja voi täten vapaasti laatia riskiarvion omaan toimintaansa ja tarpeisiinsa sopivaksi, ottaen huomioon toimintansa laajuus, koko ja toiminnan luonne. Riskiarviota laatiessaan tilintarkastaja täyttää samalla rahanpesulainsäädännön velvoitteet koskien asiakkaan tuntemista ja asiakkaan toiminnan jatkuvasta seurannasta. (Suomen tilintarkastajat ry, 4.)

Tilintarkastajan toiminta heijastuu vahvasti riskiarvion laajuuteen ja sen muotoseikkoihin, näin ollen tilintarkastajan on arvioitava minkä verran rahanpesun riskiä sisältyy tilintarkastajan toimintaan, sen tarjoamiin palveluihin ja asiakkaisiin. Laissa mainitut riskejä alentavat ja korottavat tekijät sekä kansallisessa ja valvojakohtaisessa riskiarviossa huomioon otetut rahanpesun riskit voivat auttaa tilintarkastajaa riskiarviota tehdessä. Yhden riskiarvion laatiminen on riittävä, vaikka tilintarkastusyhteisössä työskentelisi useampi tilintarkastaja, tärkeintä on kuitenkin ottaa huomioon kaikkien tilintarkastajien asiakkaisiin ja toimeksiantoihin liittyvät rahanpesun riskit. (Suomen tilintarkastajat ry, 5.)

Riskiarvion ajantasaisuus korostuu tilintarkastajien kohdalla ja sen päivitystä olisi hyvä arvioida noin 1–3 vuoden välein. Riskiarvion päivityksen tarve tulee ajankohtaiseksi etenkin niissä tapauksissa, jos tilintarkastustoiminta esimerkiksi laajenee uusille toimialueille, se kokee muutoksia maantieteellisesti, asiakkaan hyväksymisprosessia kehitetään tai organisaatiossa tapahtuu muita merkittäviä muutoksia. Tilintarkastajalla täytyy olla riittävät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta rahapesun ja terrorismin estämiseksi pohjautuen laatimaansa riskiarvioon. (Suomen tilintarkastajat ry, 5.)

5.2 Asiakkaan tunnistaminen – Know Your Client

Tilintarkastajia sitoo rahanpesulain myötä asiakkaan tuntemisvelvollisuus. Tästä käytetään ilmaisua ”Know Your Client (KYC)”, joka kuvaa asiakkaan tuntemista ja todentamista tilintarkastuksessa muiden ilmoitusvelvollisten tavoin. Tilintarkastajan on tunnistettava ja todennettava asiakkaansa henkilöllisyys jo ennen asiakassuhdetta perustettaessa tai ainakin viimeistään ennen kuin toimeksiannon työtä

aloitetaan suorittamaan. Rahanpesulaki kieltää asiakassuhteen perustamisen, jos asiakkaan todentamista ja tunnistamista ei pystytä toteuttamaan lain edellyttämien säädösten mukaisesti. (Suomen tilintarkastajat ry, 5–6.)

Riskiperusteisuus ohjaa myös asiakkaan tuntemista ja siihen perustuvia toimia koko asiakassuhteen ajan. Tilintarkastajan laatiman riskiarvion perusteella määrittyy, miten laajoja tuntemistoimenpiteitä tarvitaan kunkin asiakkaan kohdalla tapauskohtaisesti. Asiakkaan tunteminen voidaankin näin ollen jakaa kolmeen eri tuntemistasoon, yksinkertaistettuun, tavalliseen ja tehostettuun asiakkaan tuntemiseen. Tehostettua tunnistamista käytetään rahanpesulain 3 luvun 13 §:n mukaisesti siinä tapauksessa, jos edunsaaja on tai on ollut poliittisesti vaikuttava henkilö, sen perheenjäsen tai yhtiökumppani. Vakituisten asiakassuhteen loputtua kaikki asiakasta koskevat liiketoimi- ja tuntemistiedot on säilytettävä vielä viiden vuoden ajan. (Suomen tilintarkastajat ry, 6; Rahanpesulaki 3 luku 13 §).

Asiakkaan henkilöllisyys voidaan todentaa suomalaisella ajokortilla, henkilökortilla, passilla tai kuvalisellä KELA-kortilla. Myös muukalaispassi tai pakolaisen matkustusasiakirja käy todentamiseen. Jos viranomaisasiakirjaa ei ole saatavilla, todentaminen tapahtuu ulkomaan passilla tai muulla hyväksyttävällä matkustusasiakirjalla. Julkisesta rekisteristä tai kaupparekisteriotetta voidaan tarvittaessa myös käyttää henkilön todentamiseen. (Avi, 14.) Laki edellyttää myös perustietojen lisäksi tietojen hankkimista asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja sen laajuudesta, sekä myös perusteista palvelun tai tuotteen käyttämiselle. (Suomen tilintarkastajat ry, 6.)

6 RAHANPESUTAPAUKSET KORKEIMMASSA OIKEUDESSA

Oikeusasiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisesti saatavilla olevaa tietoa, jos niiden julkaisemista ei ole rajoitettu lailla tai muun tärkeän syyn edellyttäessä tiedon salassa pitämistä. Tässä tutkimuksellisessa luvussa tutkitaan tarkemmin korkeimman oikeuden päätöksiä liittyen törkeään rahanpesuun. Korkeimman oikeuden päätöksissä oli saatavilla kolme törkeää rahanpesutapausta, jotka sijoittuivat vuosien 2024–2019 ajalle. Korkeimman oikeuden tapauksia oli varsin vähän saatavilla johtuen todennäköisesti rahanpesutapausten esiintyvyyden vähydestä Suomessa yleisesti, sekä sen lisäksi mahdollisten epäilyttävien liiketoimien kiinni jäämisen todennäköisyydestä että viranomaisten tietoon tulemisesta. On otettava huomioon myös uudistetun rahanpesulain vaikutukset rahanpesun estämisessä ja miten tehokkaasti sillä on pystytty estämään talousrikoksia Suomessa viime vuosina. Hovioikeuden julkisesti saatavilla olevista tiedotteista löytyi myös varsin niukasti rahanpesutapauksia. Näitä kahta julkista hovioikeuden tapausta ei otettu kuitenkaan opinnäytetyöhön mukaan. Opinnäytetyön seuraavissa pääluvuissa pohditaan lyhyesti, miten rahanpesutapaukset ovat tulleet ilmoitusvelvollisten tietoon.

6.1 KKO:2024:77

Korkeimmassa oikeudessa oli vuonna 2024 käsitelty ennakkopäätöksessä huumausaine- ja rahanpesurikokseen liittyvää tapausta, joka oli tapahtunut Suomen ja Viron välillä. A oli vastaanottanut ja kuljettanut huumausainerikoksella saatua käteistä Suomesta Viroon. Käteiset oli hankittu muiden henkilöiden toimesta – myymällä huumausaineita ja A oli sittemmin toiminut saamiensa ohjeita noudattaen. Korkein oikeus oli katsonut, että A ei ollut syyllistynyt huumausainerikoksessa tekijöiden avunantoon missään vaiheessa, mutta sen sijaan A:n katsottiin syyllistyneen törkeään rahanpesuun siirrelleessään rikoksella saatua käteisvaroja. (KKO:2024:77.)

Asiaa oli käsitelty alemmissa oikeuksissa kuten Helsingin hovioikeudessa vuonna 2023 ja Helsingin kärjäoikeudessa vuonna 2022. A:n sai kärjäoikeudessa tuomion törkeästä huumausainerikoksesta 2 vuodeksi ehdottomaan vankeuteen. Asian mentyä sittemmin hovioikeuteen A tuomittiin avunannosta törkeään huumausainerikoksesta 1 vuoden ja 10 kuukauden ehdottomaan vankeuteen. Valitusluvan saatua A vaati, että syyte hylätään kokonaan tai sen sijaan hänen syyksensä luetaan pelkästään törkeä rahanpesu. (KKO:2024:77.)

Suomeen oli tuotu yhteensä 33 grammaa huumausaineita 11.2.2021, joiden levittämisessä oli ollut mukana useampi henkilö. Rikokseen syyllistyneet tekijät olivat muodostaneet järjestäytyneen rikollisryhmän, jonka johtaja jäi tuntemattomaksi. A oli saanut Anom puhelimen 19.2.2021, sekä 1750 euron palkkiota vastaan ohjeet rikollisryhmän johtajalta 96 850 euron käteisen noutamisesta ja niiden kuljetamisesta Viroon. A oli vastaanottanut yhteensä 96 850 euroa käteistä neljältä henkilöltä 25.2.-11.3.2021 välisenä aikana viidellä eri kerralla. A:n oli kuljettanut käteisvarat useassa erässä Viroon yhdelle päätekijöistä. A oli koronarajoituksista huolimatta voinut matkustaa työnsä puolesta Suomen ja Viron välillä, A:n toiminta on täten liittynyt kansainväliseen rikollisuuteen. Tämän mukaan käräjäoikeus piti A:n syyllistyneen osana järjestäytyneeseen rikollisryhmään ja huumausainerikokseen. Hovioikeus katsoi, että A on tiennyt tai pitänyt todennäköisenä, että käteisvarat ovat lähtöisin huumausainekaupasta. Hovioikeus katsoi kuitenkin, että A ei ollut tiennyt toimivansa osana järjestäytyntä rikollisryhmää. (KKO:2024:77.)

Korkein oikeus katsoi sen sijaan, että A ei ollut rikoslain 5 luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla toiminut ennen rikosta tai sen aikana, eikä auttanut näin ollen päätekijöitä törkeän huumausainerikoksen tekemisessä. Korkein oikeus katsoi, että A oli sen sijaan osallistunut käteisvarojen vastaanottamiseen, pitänyt niitä hallussaan ja osallistunut varojen kuljettamiseen. A oli myös toiminnallaan auttanut kolmea päätekijää välttämään oikeudelliset seuraamukset, sekä auttanut peittämään tai häivyttämään hyödyn alkuperän ja sijainnin. Rikoksella hankittu omaisuus oli erityisen arvokas ja tekoa voitiin pitää törkeänä. Näin ollen syyte törkeästä huumausainerikoksesta hylättiin ja A:lle annettiin tuomio törkeästä rahanpesusta 1 vuoden ja 4 kuukauden ehdollinen vankeusrangaistus. A:n tekoa verrattiin aikaisempiin rikoksiin ja niistä annettuihin tuomioihin, joita oli korkeimmassa oikeudessa käsitelty. A:n tekoa pidettiin moitittavampana kuin KKO 2019:110 ja KKO 2020:98 käsiteltyjä tapauksia. (KKO:2024:77.)

6.2 KKO:2020:98

Vuonna 2020 korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä oli käsitelty tapausta ja sittemmin annettu tuomio, jossa ajoneuvokalustoa oli otettu vastaan vastikkeetta ja siirretty tämän jälkeen yhtiöltä toiselle. Vuonna 2015 X Oy:stä oli siirretty vastikkeetta kolme kuorma-autoa ja kaksi perävaunua Y Oy:n nimiin – ajoneuvokalusto oli ollut yhteensä arvoltaan 40 000 euroa. Ajoneuvokaluston vastaanottaja A:n olisi pitänyt tietää tai pitää todennäköisenä sitä, että ajoneuvokalustoa luovuttanut henkilö B syy-

listyy rikokseen toiminnassaan. Korkein oikeus katsoi, että ajoneuvokaluston vastaanottaja A oli syylistynyt tässä tapauksessa avunantoon B:n törkeään velallisen epärehellisyyteen ottaessaan vastaan B:n X Oy:ltä vastikkeetonta ajoneuvokalustoa. Tämän jälkeen A siirsi kalustoa Z Oy:n nimiin ja vielä kertaalleen C:n nimiin. (KKO:2020:98.)

Asiaa oli käsitelty ennen korkeampaa oikeutta vuonna 2019 Itä-Suomen hovioikeudessa, sekä vuonna 2018 Pohjois-Savon käräjäoikeudessa. Ajoneuvokaluston vastaanottaja A oli vaatinut syytteestä luopumista kokonaan tai rangaistuksen alentamista, sekä myös liiketoimintakiellon poistamista tai sen pituuden lyhentämistä. Syyttäjä vaati, että vaatimukset hylätään. (KKO:2020:98.)

A oli siirtänyt ajoneuvokalustoa Z Oy:ltä puolisonsa omistukseen, korkein oikeus katsoi, että A on toiminnallaan tietoisesti pyrkinyt saamaan itselleen ja toiselle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen omaisuuden laittoman alkuperän tai auttaakseen B:tä välttämään oikeudelliset seuraamukset. A:n avunannon jälkeisiä kahta ajoneuvokaluston siirtoa pidettiin törkeänä rahanpesuna, ja A:n syyksi voitiin sittemmin lukea törkeä rahanpesu esirikoksen avunannon lisäksi. Korkein oikeus ei pitänyt A:n toimintaa erityisen suunnitelmallisena tai pitkään jatkuvana, mutta tästäkin huolimatta A:n toiminta on sisältänyt tietynlaista suunnitelmallisuutta ja siinä on esiintynyt toiminnallisesti jatkuvuutta, ottaen huomioon myös, että toiminnalla on pyritty peittämään tai häivyttämään X Oy:n ajoneuvokaluston alkuperä ja motiivi on pysynyt samana – omaisuuden pitäminen velkojien ulottumattomissa, täten rikoskokonaisuuden olennaisimpana ja moitittavampana osuutena pidetään törkeää rahanpesua. (KKO:2020:98.)

Korkein oikeus katsoi, että merkittävästä omaisuuden peittelystä ja sittemmin syyksi luetusta törkeästä rahanpesusta tulisi A:lle vankeutta yksitoista kuukautta, avunannosta törkeään velallisen epärehellisyyteen olisi kaksi - kolme kuukautta ja rekisterimerkintärikosten yhteinen vaikutus yksi - kaksi kuukautta vankeutta. A tuomittiin kokonaisuudessaan 1 vuodeksi ja kolmeksi kuukaudeksi ehdolliseen vankeuteen. Hovioikeus katsoi rangaistuksen olevan riittämätön rikoksen laatuun ja moitittavuuteen nähden, joten tästä syystä hovioikeus vaati A:lle vielä 30 tuntia yhdyskuntapalvelua, jota korkein oikeus myös puolsi. Korkein oikeus katsoi, että A:n vaatimalle liiketoimintakiellon hylkäämiselle ei ole perusteita, sen sijaan A:n toiminta ei ole vaikuttanut velkoihin erityisen vahingollisesti tai vaikutuksia julkiseen talouteen tai kilpailuun ei pystytä näyttämään, joten tästä syystä liiketoimintakieltoa alennettiin neljään vuoteen. (KKO:2020:98.)

6.3 KKO:2019:110

Korkeimmassa oikeudessa oli vuonna 2019 käsitelty tapausta törkeästä rahanpesusta, sekä ampuma-aserikoksesta. A oli ottanut vastaan yhdessä kahden muun henkilön kanssa, sekä pitänyt hallussaan, siirtänyt ja luovuttanut rikoksella hankittua omaisuutta 19 600 euron edestä. Motiivina oli hankkia itselleen tai toiselle henkilölle hyötyä tai peittääkseen tai häivyttääkseen laitton alkuperä tai avustaakseen itse rikoksentekijää oikeudellisten seuraamusten välttymiseltä. Toisena vaihtoehtona on pidetty, että A olisi itse tai toista henkilöä avustaen yrittänyt peittää tai häivyttää rikoksella saadun omaisuuden tosiasiallisen luonteen, maantieteellisen sijainnin, alkuperän tai sen määräämisoikeudet. (KKO:2019:110.)

B oli antanut pankkitilinsä numeron tuntemattomille henkilöille, jotka olivat puolestaan siirtäneet tilille laittomasti asianomistajien tileiltä 19 600 euroa. A, B ja C olivat siirrettyjen rahojen jälkeen nostaneet pankkiautomaatin kautta tililtä useaan otteeseen yhteensä 10 000 euroa sekä antaneet pankkitunnuksensa edellä mainittujen tuntemattomien henkilöiden haltuun, jotka olivat puolestaan siirtäneet moneen kertaan B:n tililtä 9 500 euroa C:n tilille. C oli rahasiirron jälkeen A:n ja B:n kanssa nostanut useamman kerran 9 550 euroa. He olivat joko pitäneet itsellään rikoksella hankitun omaisuuden tai antaneet siitä osan tai kokonaan tuntemattomiksi jääneille henkilöille. Rahanpesu oli A:n toimesta järjestetty niin, että nostettujen rahojen siirto tuntemattomille henkilöille tapahtui parkkipaikalla. (KKO:2019:110.)

Asiaa oli käsitelty aiemmin Turun hovioikeudessa vuonna 2018 ja Pirkanmaan kärjäoikeudessa vuonna 2017. Kärjäoikeus oli lukenut A:lle 1 vuoden ja 4 kuukautta vankeutta ja syyksi törkeän rahanpesun, ampuma-aserikoksen, sekä rattijuopumuksen. Hovioikeus ei muuttanut kärjäoikeuden tuomiota A:n valituksesta ja syyttäjän vastavalituksesta huolimatta. A oli syyllistynyt moniin eri rikoksiin vuodesta 2007 lähtien, joista useampi oli ollut omaisuusrikoksia. Omaisuusrikoksista A oli saanut seitsemän kertaa vankeutta, joista viimeisin oli vuonna 2010. (KKO:2019:110.)

A oli päässyt lopulta ehdonalaisen vapauteen, jonka viimeinen koeajan päivä oli ollut kesäkuussa 2014. Kahden vuoden kuluttua A syyllistyi törkeään rahanpesuun. Yksi hovioikeusneuvoston jäsen oli sitä mieltä, että oikeudenmukainen rangaistus olisi 1 vuosi, koska kyseessä oli yksittäinen teko ja rikollinen omaisuus oli alle 20 000 euroa. A:n aiemmat rikokset ja niiden vakavuus edellyttivät ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista hovioikeuden mukaan, vaikka rikoksista oli kulunut jo melko pitkä

aika. Valitusluvan myötä A vaati rangaistuksensa alentamista korkeimpaan oikeuteen.

(KKO:2019:110.)

Korkein oikeus katsoi, että A oli ollut rahanpesutapauksessa suuremmissa roolissa muihin verrattuna, sillä hän oli ottanut vastaan, pitänyt hallussaan, siirtänyt ja luovuttanut rikoksella saatua omaisuutta 19 600 euron edestä, sekä järjestänyt rahanpesun tilinostoilla ja sen jälkeen rahojen luovutuksen parkkipaikalla. A:n toimintaa on pidetty moitittavampana ottaen huomioon rahojen määrä ja että rahanpesun luonne on ollut suunnitelmallista, sekä rahojen alkuperää on pyritty häivyttämään määrätietoisesti. A:n rahanpesu ei ole kuitenkaan vaatinut laajamittaista järjestelyä eikä kyseessä ole ollut kansainvälisestä rajat ylittävästä rikoksesta, sen vuoksi korkein oikeus katsoi törkeästä rahanpesusta huolimatta A:n toiminnan olleen kokonaisuutena lievempivaikutteinen ja sopivan rangaistuksen olevan 8 kuukautta vankeutta. (KKO:2019:110.)

Ampuma-aserikoksen osalta A:n oli katsottu hankkineen ja pitäneen hallussaan ilman lupaa itselataavaa tunnistetiedotonta pientä asetta, sekä patruunoita, rikos ei olisi ollut sovitettavissa pelkällä sakolla, vaan sen katsottiin korottavan yhteistä rangaistusta kuukaudella. Raittijuopumuksella ei katsottu olevan vaikutusta yhteisen rangaistuksen korottumiseen. A:n rahanpesun vahingollisuuden ja vaarallisuuden, sekä sen vaikuttamiin että muuhun syyllisyyteen katsoen – korkein oikeus päätti oikeudenmukaisen rangaistuksen olevan yhteensä 9 kuukautta ehdollista vankeutta 1 vuoden ja 4 kuukauden ehdottoman sijaan. (KKO:2019:110.)

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli ottaa selvää, miten rahanpesulakia sovelletaan tilintarkastuksessa voimaan tulleen rahanpesulain osittaisuudistuksen myötä, sekä tämän pohjalta tutkia rahanpesua ilmiönä ja millä eri keinoin rahanpesua pyritään estämään. Tietoperusta ja tutkimuksellinen osuus antoivat näihin kysymyksiin vastauksen, sekä avasi käsitystä siitä, että miten laajasta kokonaisuudesta todellisudessa rahanpesun estämisessä onkaan kyse. Opinnäytetyön harkittu rajaaminen osoittautui näin ollen yhdeksi tärkeimmäksi asiaksi, joka oli tarpeellista tehdä huolellisesti heti opinnäytetyön alussa. Tutkimusosuus antoi osaltaan vahvistusta siihen, että tilintarkastajat eivät välttämättä ole ensimmäinen taho, jonka tietoon rahanpesutapaukset jäävät ensimmäiseksi kiinni, sekä myös millaisia yleisiä piirteitä rahanpesu sisältää.

Uudistuneen rahanpesulainsäädännön tarkoituksena on hallituksen esityksen mukaan tehostaa entisestään rahanpesun estämistä ja helpottaa tiedonvaihtoa viranomaisten ja valvojien välillä, sekä täyttää täten samalla EU:n määräämät säädökset Suomessa liittyen muun muassa tietojenvaihtoon rahanpesuilmiöiden laajentuessa yhä moninaisemmiksi muuttuneessa maailmantilanteessa. Rahanpesulainsäädännön vaikutukset ja sen soveltaminen tilintarkastajan toiminnassa on nähtävillä opinnäytetyön teoriaosuutta tutkiessa, tilintarkastajien on laadittava kirjallinen riskiarvio omasta toiminnastaan, asiakkaistaan, valvontatoimenpiteistä, menettelytavoista, sekä soveltaa riskiarviota myös asiakkaisiinsa. Riskiarvion perusteella asiakkaaseen kohdistetaan joko yhden, kahden tai kolmannen tason tuntemistoimenpiteitä eli toisin sanoen, yksinkertaistettuun, tavalliseen ja tehostettuun asiakkaan tuntemiseen. Esimerkiksi poliittisesti vaikuttaviin henkilöihin tai heidän perheenjäseniinsä käytetään tätä tehostettua tuntemista, mutta jokainen asiakas käydään tapauskohtaisesti lävitse ja arvioidaan siten sopiva tuntemistaso.

Yleinen ilmaisu ”Know Your Client” kuvastaa asiakkaiden tuntemisvelvollisuutta, jota rahanpesulaki edellyttää ilmoitusvelvollisilta. Asiakkaat on täten tunnistettava ja todennettava, johon edellä mainittu riskiarvio antaa osaltaan raameja, joiden pohjalta tilintarkastaja täyttää samalla lakivelvoitteen rahanpesun estämisestä ja asiakkaan toiminnan jatkuvasta seurannasta. Asiakas voidaan tunnistaa eri menetelmin joko passilla tai kuvallisella henkilökortilla, sekä perustietojen lisäksi laki edellyttää asiakkaan

liiketoiminnan luonteen ja laajuuden selvittämistä. Rahanpesulakia ei siis sovelleta enää pelkästään tilintarkastajan lakisääteistä tilintarkastusta suorittaessaan, vaan rahanpesulaki astuu voimaan jo ennen kuin asiakassuhdetta ollaan perustamassa tai toimeksiantoa suorittamassa.

Rahanpesulain soveltaminen ulottuu myös tilintarkastajan antaessaan kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön tai jos tilintarkastaja suorittaa julkishallinnon- ja talouden tarkastusta. Tilintarkastajan on myös huolehdittava, että jokaisella työntekijällä on edellytykset toimia lainsäädännön noudattamiseksi, sekä tähän perustuen tarvittavien koulutusten järjestämisestä tilintarkastusyhteisössään. Rahanpesulaki edellyttää tilintarkastajalta asiakkaan epätavallisista liiketoimista ilmoittamista rahanpesuselvittelykeskukselle, jonka tosiasiallista tarkoitusta tai sen tavoitteita tilintarkastaja ei ole pystynyt selvittämään. Salassapitovelvollisuutta täytyy myös noudattaa, rahanpesuilmoitusta ei saa paljastaa asiakkaalle tai muulle taholle. Salassapitovelvollisuus täten koskee kaikkia, jotka ovat saaneet salassa pidettäviä asioita tietoonsa.

Yhteenvetona voidaan todeta kertaalleen, että rahanpesulainsäädännön noudattamisessa ja sen soveltamisessa on kyseessä varsin laaja kokonaisuus, sekä voidaan näin ollen olettaa, että se lisää täten myös ilmoitusvelvollisten työtä aiempaan verrattuna. Lainsäädännön avulla voidaan toisaalta tehokkaammin haravoida epäilyttävät liiketoimet jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja niin kutsut likaiset rahat eivät pääse mukaan lailliseen talousjärjestelmään. Tässä kohtaa ilmoitusvelvollisten, mukaan lukien tilintarkastajien rooli on tärkeässä asemassa talousjärjestelmän vakauden säilyttämisessä, vaikkakaan tilintarkastajat eivät olisikaan ensisijainen taho, joiden haaviin epäilyttävät liiketoimet jäisivät. Asiakkaan tunnistaminen ja todentaminen, sekä riskiarviointi ovat keskeisimpiä asioita rahanpesulainsäädännön soveltamisessa tilintarkastuksessa, sillä näillä keinoilla voidaan vähentää, varautua ja ennen kaikkea tunnistaa rahanpesun ilmenemisen riskit eri osa-alueilla ja toimia sen mukaisesti.

Opinnäytetyöstä olisi mielenkiintoista tehdä jatkotutkimuksena tilintarkastajien haastattelu, että miten tilintarkastajat ovat kokeneet rahanpesulain osittaisuudistuksen ja sen laajenemisen koskemaan koko tilintarkastuksen toimintaa pelkän lakisääteisen tilintarkastuksen sijaan, sekä kuinka paljon rahanpesuilmoituksia on tilintarkastajien toimesta tosiasiallisesti tehty. Haastattelun perusteella saatuja vastauksia voisi peilata teoriaosuuteen ja korkeimman oikeuden rahanpesutapausten ennakkopäätöksiin. Opinnäytetyön aiheen eri teoreettisia osa-alueita olisi ollut mielenkiintoista jatkaa vielä syvemmälle, mutta alkuperäinen tavoite oli antaa lukijalle selkeä ja yleisluonteinen käsitys aiheesta, joten tämän seurauksena tästä pidättäydyttiin. Tutkimukselliseen osioon olisi voinut liittää mukaan myös alemman

oikeuden päätöksiä rahanpesutapauksista, mutta niitäkin oli varsin niukasti julkisesti saatavilla ja rahanpesutapaukset olivat tulleet myös niissä ilmi rahoituslaitosten toimesta – ei tilintarkastajien. Täten tämän ei nähty tuovan lisäarvoa opinnäytetyölle, joten ne jätettiin pois.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksellisen osuuden oli tarkoitus selvittää, millaisia rahanpesutapauksia Korkeimmassa oikeudessa on käsitelty, millaisia rangaistuksia niistä on annettu, sekä saada vahvistusta sille, että mitä kautta rahanpesurikokset ovat jääneet kiinni ja tulleet täten viranomaisten tietoon. Opinnäytetyöhön otettujen korkeimman oikeuden esimerkkitapauksia tutkiessa voidaan todeta, että rahanpesurikoksia edeltää aina esirikos, kuten rahanpesun teoriaosuus jo tätä osaltaan vahvisti. Rikoslain 32 luvussa 6 §:ssä on mainittu, että rahanpesusta tuomitseminen edellyttää esirikoksen tekemistä ennen kuin omaisuutta voidaan pitää rikoksella hankittua. Kolmessa esimerkkitapauksessa omaisuus oli hankittu rikoksella ja toimittu niin sanotusti oppikirjamaisesti rahanpesun osalta. Rikoksella hankitun omaisuuden vastaanottajan olisi pitänyt tietää tai ainakin pitää todennäköisenä, että vastaanotettu omaisuus tai sen luovuttaja ei kestä päivän valoa. Rahanpesuun voi täten myös syyllistyä, vaikka ei olisi tietoinen varojen alkuperästä, sillä jo pelkästään varojen vastaanottaminen, hallussa pitäminen ja niiden siirtäminen ovat rangaistavia tekoja.

Törkeään rahanpesuun tuomitseminen edellyttää rikoslain 32 luvun 7 §:n mukaan sitä, että rikoksella saatu omaisuus on ollut merkittävän arvokas tai että rikos on tehty suunnitelmallisesti ja se voidaan arvostella kokonaisuutena törkeäksi. Kaikki kolme korkeimman oikeuden esimerkkitapausta olivat tekovaltaan arvostellen törkeitä ja omaisuus oli erittäin arvokas. KKO:2024:77-tapausta verrattiin KKO 2019:110 ja KKO 2020:98-tapauksiin lopullista tuomiota arvioitaessa. KKO: 2024:77-tapausta pidettiin törkeämpänä kuin kahta aiempaa korkeimman oikeuden tapausta, johtuen lähes 100 000 euron rikoksen kohteena olevasta omaisuudesta ja toiminnan suunnitelmallisuudesta. Kyseessä oli myös rajat ylittävää rahanpesua Suomesta Viroon, sekä sen taustalla toimi järjestäytynyt rikollisryhmä, jossa vallitsi erityinen työnjako ryhmänjäsenten kesken. Näiden seikkojen myötä KKO:2024:77-tapauksen rahanpesuun syyllistyneelle henkilölle annettiin isompi tuomio kuin mitä oli annettu aiemmille rahanpesutapausten vastaajille.

Koska rahanpesua edeltää aina jokin esirikos, kuten huumausainerikos tai muu talousrikos, näin ollen rahanpesutapausten vähenemisen kannalta olisi myös tärkeää keskittyä ennaltaehkäisemään esirikosten syntymistä viranomaistoiminnan lisäämisellä tai muilla mahdollisilla lainsäädännöllisillä keinoilla. Korkeimman oikeuden kolmea rahanpesutapauksia tutkiessa voidaan todeta, että tilintarkastaja ei ole ensisijaisesti se taho jolle rahanpesutapaukset jäävät kiinni kuten esimerkiksi pankkien ja tilitoimisto-

jen tavoin. Korkeimman oikeuden rahapesutapaukset ovat hyvin todennäköisesti jääneet kiinni pankkitalletusten ja tilisiirtojen kautta pankissa tai tilitoimistossa kirjanpitäjän tekemään havaintoon epäilyttävän suurista vastikkeettomista summista. Ei voida kuitenkaan sulkea pois sitä merkitystä, mikä tilintarkastajilla on yhdessä muiden ilmoitusvelvollisten tavoin rahanpesun ja harmaan talouden estämisessä. Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen pohjautuu kansainväliseen, että EU-tasolla kansalliseen sääntelyyn ja lakiin. Mitä laajemmin rahanpesulakia sovelletaan Suomessa viranomaisten ja ilmoitusvelvollisten keskuudessa, sitä suuremmat vaikutukset ja mahdollisuudet ovat epäilyttävien liiketoimien jäädä kiinni.

Tilintarkastuksen merkitystä yhteiskunnallisella tasolla ei voida edellä mainittujen seikkojen vuoksi korostaa liikaa, sillä tilintarkastus antaa osaltaan varmistuksen siitä, että yrityksen talousraportointi antaa oikean kuvan yrityksen tilanteesta ja, että toiminta on lainmukaista. Tämä lisää luottamusta tilinpäätöstä käyttävien sidosryhmien välillä, vaikuttaa heidän päätöksen tekoonsa, sekä vähentää muiden viranomaisten työtä väärinkäytösten ehkäisemisen kannalta. Edellä mainituilla asioilla on täten merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia sekä myös globaalisti, rikollisuuden vähentyminen tasapainottaa taloutta ja edistää tervettä kilpailua.

Opinnäytetyöprojekti oli prosessina erittäin mielenkiintoinen. Suunnitelmallisuuden merkitystä ja sen tärkeyttä ei voi painottaa opinnäytetyön kohdalla liikaa, sillä tavoitteiden ja välietappien asettaminen edesauttoi opinnäytetyön etenemistä ja sen loppuun saattamista tavoiteajassa. Haasteita opinnäytetyöhön toivat ajoittaiset aloittamisen vaikeudet liittyen kynnykseen, joka kasvoi, jos kirjoittamiseen oli tullut taukoa. Parhaiten kirjoittamista piti yllä tavoite kirjoittaa edes jonkin verran joka päivä. Monesti kävikin niin, että kirjoittaminen vei mennessään ja kirjoittamisen flow-tila oli saavutettu huomaamattaan. Päivittäisistä rutiineista kiinnipitäminen ja itselle mielekkään kirjoittamisympäristön luominen tukivat kirjoittamista ja sen mielekkyyttä. Opinnäytetyön kirjoittamiseen oli myös erittäin tärkeää ottaa ajoittain tarkoituksellisesti etäisyyttä, jotta uusille ideoille ja ajatuksille oli riittävän verran tilaa kehittyä.

Opinnäytetyön osoittautui prosessina varsin luovaksi projektiksi, kirjoittaminen tarvitsi luovaa ajattelua, mutta myös kriittistä pohdintaa ja suurien asiakokonaisuuksien yhdistelyä ajatuksen tasolla. Opinnäytetyö oli antoisa projekti kaiken kaikkiaan ajoittaisista haasteista huolimatta, sillä se kehitti ennen kaikkea kriittistä ajattelukykyä, tietolähteiden arviointia ja vahvasti analyttistä ajattelutapaa. Suurien asiakokonaisuuksien yhdistely ja niiden hahmottaminen toivat onnistumisen tunteita ja ruokkivat tiedonjanoa opinnäytetyön aihetta kohtaan. Opinnäytetyön myötävaikutuksesta ymmärrys suomalaiseen

oikeusprosessiin ja sen eri vaiheisiin lisääntyi – esitutkinnasta itse rangaistuksen täytäntöönpanoon tuomioistuimessa, sekä myös tulkitsemaan lainsäädäntöä, kuten tilintarkastuslakia ja rikoslakia. Uutena oivalluksena tuli se, että yleislain vuoksi tilintarkastuslaki väistyy, jos muuta lainsäädäntöä säädetään muualla tai lainsäädäntöä sovelletaan tilintarkastuslain kanssa rinnakkain, sekä myös miten laajasti rahanpesua pyritään estämään viranomais- ja toimijatasolla niin kansainvälisesti, että kansallisesti.

LÄHTEET

Andersén, A. 2020. *Rahanpesun estäminen*. Helsinki: Alma Talent Oy.

Horsmanheimo, P. Steiner, M. 2016. *Tilintarkastus – Asiakkaan opas*. Helsinki: Talentum Pro.

Horsmanheimo, P. Steiner, M. 2018. *Tilintarkastus – Asiakkaan opas*. Helsinki: Talentum Media Oy.

Korkeamäki, A. 2008. *Tilintarkastuksen perusteet*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Sahavirta, R. 2008. *Rahanpesu rangaistavana tekona. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja 2008. A-sarja N:o 286*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Tomperi, S. 2018. *Tilintarkastus: Normeista Käytäntöön*. Helsinki: Edita.

Aluehallintovirasto. 2024. *Rahanpesulain valvonta. Miten aluehallintovirasto valvoo rahanpesulain noudattamista?* Saatavissa: <https://avi.fi/asioi/yritys-tai-yhteiso/valvonta-ja-kantelut/raha-ja-omaisuus/rahanpesulain-valvonta> Viitattu 28.10.2024

Asianajajaliitto. *Rahanpesun ja terrorismin torjunta*. Saatavissa: <https://asianajajaliitto.fi/asianajajaliitto/yhteiskuntavastuu/rahanpesun-ja-terrorismin-torjunta/> Viitattu 28.10.2024.

Finanssivalvonta. *Tietoa Finanssivalvonnasta*. Saatavissa: <https://www.finanssivalvonta.fi/finanssivalvonta/> Viitattu 27.10.2024.

Korkein oikeus. *Ennakkopäätökset. KKO:2024:77*. Saatavissa: <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/kko202477.html> Viitattu 27.3.2024

Korkein oikeus. *Ennakkopäätökset. KKO:2020:98*. Saatavissa: <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/kko202098.html> Viitattu 27.3.2024.

Korkein oikeus. *Ennakkopäätökset. KKO:2019:110*. Saatavissa: <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/1576667514130.html> Viitattu 27.3.2024.

Minilex.fi. *Tilintarkastajan riippumattomuus*. Saatavissa: <https://www.minilex.fi/a/tilintarkastajan-riippumattomuus> Viitattu 18.4.2025

Osakeyhtiölaki. 21.7.2006/624. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2006/624> Viitattu 30.4.2024.

Patentti- ja rekisterihallitus. *Vuosikertomus 2023. Väärinkäytösten torjunta*. Saatavissa: <https://vuosikertomus.prh.fi/2023/fi/index/vastuullisuus/vaarinkaytostentorjunta.html> Viitattu 28.10.2024.

Poliisi.fi. *Rahanpesu*. Saatavissa: <https://poliisi.fi/rahanpesu> Viitattu 27.10.2024.

Poliisi.fi. *Rahanpesu ja rahapelit*. Saatavissa: <https://poliisi.fi/rahanpesu-ja-rahapelit> Viitattu 27.10.2024.

Rahanpesu.fi. *Rahanpesu*. Saatavissa: <https://rahanpesu.fi/rahanpesu> Viitattu 20.10.2024.

Rahanpesulaki. 28.6.2017/444. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/444> Viitattu 30.4.2025.

Rikoslaki. 19.12.1889/ 39-001. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1889/39-001> Viitattu 30.4.2025.

Suomen tilintarkastajat ry. *Mitä tilintarkastus on?* Saatavissa: <https://tilintarkastajat.fi/tilintarkastajaksi/mita-tilintarkastaja-tekee/mita-tilintarkastus-on/> Viitattu 26.9.2024.

Suomen tilintarkastajat ry. *Tilintarkastuksesta raportoiminen*. Saatavissa: <https://tilintarkastajat.fi/tilintarkastajan-palvelut/yhteisojen-tilintarkastus/tilintarkastuksesta-raportoiminen/> Viitattu 29.4.2025

Suomen tilintarkastajat ry. 2023. *Tilintarkastajan rooli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä*. Saatavissa: <https://tilintarkastajat.fi/wp-content/uploads/2023/08/Rahanpesu-estaminen-suositus-hyvaksytyy-21082023.pdf> Viitattu 26.9.2024.

Säätiölaki. 24.4.2015/487. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2015/487> Viitattu 30.4.2025.

Taloushallintoliitto.fi. 2023. *Rahanpesulaki muuttuu: pakote- ja jäädytyslistojen huomioiminen Aluehallintoviraston valvonnan piiriin*. Saatavissa: [Rahanpesulaki muuttuu: pakote- ja jäädytyslistojen huomioiminen Aluehallintoviraston valvonnan piiriin | Suomen Taloushallintoliitto ry](#) Viitattu 3.4.2025.

Tilintarkastajat.fi. Profiitti-lehti. 2023. *Talous & Tilintarkastus 1/2023*. Saatavissa: <https://tilintarkastajat.fi/wp-content/uploads/2023/05/Profiitti-lehti-1-2023.pdf> Viitattu 3.12.2024.

Tilintarkastuslaki. 18.9.2015/1141. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2015/1141> Viitattu 30.4.2025.

Valtioneuvosto. 2024. *Työryhmä valmistelee rahanpesulainsäädännön kokonaisuudistusta*. Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/-/10623/tyoryhma-valmistelee-rahampesulainsaadannon-kokonaisuudistusta> Viitattu 4.11.2024.

Valtiovarainministeriö. 2024. *Kansallinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio 2023. Osittaispäivitys*. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165433/VM_2023_8.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 4.11.2024.

Vero.fi. 2024. *Harmaan talouden selvityksiä. Katse perustuksiin: Yhtiön hallinnon ja taloushallinnon järjestämisellä on vaikutusta myös verovelvoitteiden hoitoon*. Saatavissa: <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/laajuus/harmaan-talouden-selvityksi%C3%A4/> Viitattu 26.9.2024.